Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 305 (9375) | Понедельник, 1973 чыл, декабрь 31 | 1925 чылда үдезилеттинген. | Өртээ 2 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ, ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ, ВЦСПС-ТЕ БОЛГАШ ВЛКСМ ТК-ДА

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели болгаш ВЛКСМ ТК-зы 1973 чылда тарааны болгаш чер ажылының осе-даа продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедири дээш, көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының түңнелдерин чугаалажып көрген болгаш ол айтырыг талазыбиле доктаалды хүлээп алган.

Колхозчулар, совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, ажыл-агыйларның тускай эртемнигнери болгаш удуртукчулары Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга киришкеш, тарааны, хөвеени, чигир свёклазыны, картофельди, ногааларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле 1973 чылда дыка улуг чедишкиннерни чедип алган дээрзин СЭКП ТК, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК ол доктаалында демдеглеп турар. Колхозтарның болгаш совхозтарның хөй вуруузу тоску беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының планын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедишкиниг күүседкилээн.

Бүдүрүлгениң культуразын бедидер, черни, көдээ ажыл-агыйны механизастаарының болгаш химизастарының чепсектерин, мелиорацияны, эртемниң болгаш мурнакчы дужулганың чедишкиннерин Коммунистиг партияның салып берген сорулгаларынга дүүштүр адырларны дүргеин-биле хөгжүдүрүнүң эң чугула факторлары кылдыр көрүп ажылдаарыңче көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин мобилизастаар талазы-биле партия, совет, көдээ ажыл-агый организациялары, профэвилел болгаш комсомол организациялары политиктиг болгаш организастыг улуг ажылды чорутканнар. Ол болза 1973 чылда чер ажылынга бүдүрүлге талазы-биле бедик көргүзүглерлиг болурунуң шиитпирлиг үүлү болган.

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК бедик дүжүттү алыр, тарааны, чер ажылының өскедээ продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар база мал чемнерин белеткээр талазы-биле колхозчуларның болгаш совхозтар ажылчыннарының, көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилериниң эрес-маадырлыг ажылын бедик үнелеп, үлетпүрүнүң, транспорттуң, белеткел организацияларының, шериг кезектериниң, студентилерниң дүжүт ажаан алышкынынга болгаш тарааны база чер ажылының өске-даа продуктуларын белеткээринге идепкейлиг киришкенин демдеглеп, 1973 чылда көдээ ажыл-агыйга чарыштыг удуртур талазы-биле партия, совет, профэвилел, комсомол болгаш көдээ ажыл-агый организацияларының янзы-бүрү талалыг организастыг болгаш политиктиг ажылын төлептии-биле үнелээн.

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели болгаш ВЛКСМ Төп Комитеди 1973 чылда тараны болгаш чер ажылының өскедээ продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедири дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга дараазында эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларны, крайларны, областарны болгаш районнарны тиилекчилер болган кылдыр санаап, акшаа шаннадларын оларга тыпсырып доктаатткан:

А. ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАР

РСФСР
Украин ССР
Белорус ССР
Узбек ССР
Казах ССР
Туркмен ССР
Молдав ССР
Азербайджан ССР
Литва ССР
Таджик ССР
Кыргыс ССР

Б. АВТОНОМНУГ РЕСПУБЛИКАЛАР, КРАЙЛАР, ОБЛАСТАР

РСФСР талазы-биле: Кабардино-Балкар АССР, Мордва АССР, Чуваш АССР, Краснодар болгаш Ставрополь крайлар, Астрахань, Брянск, Волгоград, Воронеж, Горький, Куйбышев, Ленинград, Липецк, Москва, Пенза, Ростов, Рязань, Саратов, Тамбов, Ульяновск болгаш Чита областар;

Украин ССР талазы-биле: Днепропетровск, Донецк, Запорожье, Кировоград, Николаево, Одесса, Полтава, Харьков болгаш Херсон областар;

Белорус ССР талазы-биле: Гродно болгаш Минск областар;

Узбек ССР талазы-биле: Каракалпак АССР, Андижан болгаш Сырдарья областар;

Казах ССР талазы-биле: Алма-Ата, Кокчетав, Сөңгү-Казахстан, Тургай болгаш Целиноград областар;

Грузин ССР талазы-биле: Аджар АССР;

Кыргыс ССР талазы-биле: Ош область;

Таджик ССР талазы-биле: Ленинабад область;

В. РАЙОННАР

РСФСР талазы-биле: Алтай крайның Бурлинск, Волчихинск, Калманск, Михайловск, Смоленск, Советск, Троицк болгаш Угловск районнары;

Краснодар крайның Абинск, Белоглинск, Кавказск, Красноармейск, Ленинград, Шовгеновск (Агыдей автономнуг область) районнары;

Красноярск крайның Минусинск, Ужур, Шарыповск болгаш Орджоникидзе (Хакас автономнуг область) районнары;

Ставрополь крайның Изобильненск, Ипатовск, Минераловодск, Петровск, Советск, Шпаковск болгаш Адыге-Хабльск (Карачаево-Черкасск автономнуг область) районнары;

Хабаровск крайның Хабаровск районну;

Архангельск областың Приморье районну;

Астрахань областың Харабалинск районну;

Белгород областың Нейделевск болгаш Ровенск районнары:

Брянск областың Погарск районну;

Владимир областың Суздальск районну;

Волгоград областың Еланск, Жирновск, Камышинск, Котовский, Котельниковск, Октябрьск, Ставрополь болгаш Чернышковск районнары;

Вологда областың Вологда районну;

Воронеж областың Аннинск, Лискинск, Нижнедевицк болгаш Россошанск районнары;

Горький областың Краснооктябрьск болгаш Пильнинск районнары;

Ивавово областың Гаврилово—Посадск районну;

Иркутск областың Иркутск болгаш Нижнеудинск районнары;

Калининград областың Гурьевск районну;

Калуга областың Кировск районну;

Калинин областың Сандовск болгаш Сонковск районнары;

Кемерово областың Ленинск-Кузнецк болгаш Промышленновск районнары;

Кострома областың Нерехтск районну;

Куйбышев областың Большеглушицк, Пестравск, Ставрополь болгаш Сызранск районнары;

Курган областың Кетовск, Притобольный болгаш Шадринск районнары;

Курск областың Горшеченск болгаш Касторенск районнары;

Ленинград областың Всеволожск районну;

Липецк областың Добринск болгаш Липецк районнары;

Москва областың Дмитровск, Люберецк болгаш Раменск районнары;

Новгород областың Новгород районну;

Новосибирск областың Доволенск, Кочковск, Новосибирск болгаш Татарск районнары;

Омск областың Калачинск, Любинск, Оконешниковск болгаш Тарск районнары;

Оренбург областың Адамовск, Бузулукск, Новосергиевск, Саракташск, Соль-Илецк, Сорочинск болгаш Тоцк районнары;

Орел областың Глазуновск болгаш Ливенск районнары;

Пенза областың Башмаковск, Каменск болгаш Колышлейск районнары;

Пермь областың Пермь районну;

Псков областың Палкинск районну;

Ростов областың Азовск, Зерноградск, Зимовниковск, Красносулинск, Миллеровск, Октябрьск, Орловск болгаш Сальск районнары;

Рязань областың Сараевск болгаш Шацк районнары;

Саратов областың Балашовск, Ершовск, Калинин, Марксовск, Романовск, Самойловск, Хвалынск болгаш Энгельс районнары;

Сахалин областың Углегорск районну;

Свердловск областың Сысерт районну;

Смоленск областың Рудный болгаш Хиславич районнары;

Тамбов областың Мордва, Моршанск болгаш Тамбов районнары;

Томск областың Кожевниковск районну;

Тула областың Арсеньевск болгаш Кимовск районнары;

Тюмень областың Заводоуковск болгаш Исет районнары;

Ульяновск областың Старокулаткинск, Ульяновск, Цильнин болгаш Чердаклеенск районнары;

Челябинск областың Аргаяш, Троицк болгаш Чесменск районнары;

Чита областың Калгай районну;

Ярославль областың Гаврилов-Ямск районну;

Башкир АССР-ниң Абзелиловск, Ишимбай, Кармаскалин болгаш Мелеузовск районнары;

Бурят АССР-ниң Баргузин районну;

Дагестан АССР-ниң Кизляр районну;

Кабардин-Балкар АССР-ниң Прохладно районну;

Калмык АССР-ниң Городовиков районну;

Карел АССР-ниң Сортавальск хооркүүскому;

Марий АССР-ниң Дар-Мари районну;

Мордов АССР-ниң Ардатов болгаш Ичалковск районнары;

Сөңгү-Осетин АССР-ниң Кировск районну;

Татар АССР-ниң Апастовск, Буин болгаш Дрожжановск районнары;

Тыва АССР-ниң Бии-Хем районну;

Чечен-Ингуш АССР-ниң Шалинск районну;

Чуваш АССР-ниң Комсомольск болгаш Порецк районнары;

Украин ССР талазы-биле: Волынск областың Маневич районну;

Ворошиловград областың Антрацит болгаш Лутугинск районнары;

Днепропетровск областың Днепропетровск, Магдалино, Межевск Новомосковск районнары;

Донецк областың Новоазовск, Старобешевск болгаш Тельманово районнары;

Житомир областың Бердичев болгаш Житомир районнары;

Закарпат областың Иршавск районну;

Запорожье областың Веселовск, Запорож, Каменск-Днепровск, Михайловск болгаш Приморье районнары;

Иван-Франко областың Городенковск районну;

Киев областың Борисполь, Ракитный болгаш Фастовск районнары;

Кировоград областың Долинск, Компаневск, Петровск болгаш Ульяновск районнары;

Крым областың Джанкой Кировск болгаш Ленинск районнары;

Львов областың Бус районну;

Николаев областың Братск, Николаев, Новобуг болгаш Очаков районнары;

Белорус ССР талазы-биле: Брест областың Ляхович болгаш Столинск районнары;

Витебск областың Докшицк болгаш Поставск районнары;

Гомель областың Брагинск болгаш Добруш районнары;

Гродно областың Вороновск болгаш Кореличск районнары;

Минск областың Молодечно, Слуцк болгаш Солигорск районнары;

Могилёв областың Кировск болгаш Метислав районнары;

Узбек ССР талазы-биле: Андижан областың Ленинск болгаш Пахтаабад районнары;

Бухара областың Вабкент районну;

Кашкадарья областың Карши районну;

Наманган областың Чуст районну;

Самарканд областың Пахтачий районну;

Сурхандарья областың Джаркурган районну;

Сырдарья областың Джизак болгаш Пахтакор районнары;

Ташкент областың Аккурган районну;

Фергана областың Кува болгаш Ленинград районнары;

Хорезм областың Кошкупыр районну;

Каракалпак АССР-ниң Турткуль районну;

Казах ССР талазы-биле: Актюбинск областың Ленинск районну;

Алма-Ата областың Илий районну;

Чөөн-Казахстан областың Зыряновск хооркүүскому;

Караганда областың Нура районну;

Кзыл-Орда областың Джалагаш районну;

(Төнчүзү 3-кү арыда).

УЖУДУКЧУ-КОСМОНАВТ ЭШ П. И. КЛИМУККА СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ МААДЫРЫ АТТЫ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-13» космос кораблинге орбита ужудуушкунун чедиишкиниг боттандырганы болгаш аңаа шудургу, маадыр чорук көргүскени дээш ужудукчу-космонавт эш **Пётр Ильич КЛИМУККА Совет Эвилелиниң Маадыры** атты **Ленин** ордени болгаш «Алдын сылдыс» медаль-биле катай тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

МОСКВА, КРЕМЛЬ,
1973 чылдың декабрь 28.

ЭШ П. И. КЛИМУККА «ССРЭ-НИҢ УЖУДУКЧУ-КОСМОНАВТЫЗЫ» АТТЫ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-13» космос кораблинге космос ужудуушкунун боттандырганы дээш Совет Эвилелиниң хамаатызы эш **Пётр Ильич КЛИМУККА «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы»** атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

МОСКВА, КРЕМЛЬ,
1973 чылдың декабрь 28.

УЖУДУКЧУ-КОСМОНАВТ ЭШ В. В. ЛЕБЕДЕВКЕ СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ МААДЫРЫ АТТЫ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-13» космос кораблинге орбита ужудуушкунун чедиишкиниг боттандырганы болгаш аңаа шудургу, маадыр чорук көргүскени дээш ужудукчу-космонавт эш **Валентин Витальевич ЛЕБЕДЕВКЕ Совет Эвилелиниң Маадыры** атты **Ленин** ордени болгаш «Алдын сылдыс» медаль-биле катай тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

МОСКВА, КРЕМЛЬ,
1973 чылдың декабрь 28.

ЭШ В. В. ЛЕБЕДЕВКЕ «ССРЭ-НИҢ УЖУДУКЧУ-КОСМОНАВТЫЗЫ» АТТЫ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-13» космос кораблинге космос ужудуушкунун боттандырганы дээш Совет Эвилелиниң хамаатызы эш **Валентин Витальевич ЛЕБЕДЕВКЕ «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы»** атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

МОСКВА, КРЕМЛЬ,
1973 чылдың декабрь 28.

1973—1974 чылдарда мал кыштагладырынга колхоз, совхозтарның үлегерлиг белеткенири дээш бүгү-россияның социалистиг чарыжының түңнелдериниң дугайында

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң доктаалы

1973 чылдың декабрь 27. № 644 Москва хоорай.

1973—1974 чылдарда мал кыштагладырынга колхоз, совхозтарның үлегерлиг белеткенири дээш Бүгү-россияның социалистиг чарыжының түңнелдерин чугаалажып көргеш, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң **доктаатканы болза:**

1. 1973—1974 чылдарда колхоз-совхозтарның мал кыштагладырынга үлегерлиг белеткенири дээш Бүгү-россияның социалистиг чарыжынга тиилекчидер деп санаткан автономнуг республикаларны, крайларны, областарны болгаш районнарны, оларның аразында Тыва АССР-ниң Каа-Хем районун РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң база ВЦСПС-тиң Хүндүлел бижиктери-биле шаннаар.

2. Бо доктаалды ёзугаар РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң Хүндүлел бижиктери-биле шаннаткан автономнуг республикаларга, крайларга, областарга болгаш районнарга доктаалдың капсырылдазынга дүүштүр акша шаңналын тыпсыр.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели. ВЦСПС.

1974 чылда Тыва АССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң Күрүне планының дугайында

Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың

ХООЙЛУЗУ

Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың Дээди Совединиң доктаадыры болза:

Чүүл 1. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгени, 1974 чылда Тыва АССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң Күрүне планын Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң план-бюджет, адырлар комиссияларының эдилгелерин болгаш 3 млн. рубль хемчээлдиг немелде онаалданы барымдаалап, чүүлдүт деп санаар.

Чүүл 2. 1974 чылда Тыва АССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң Күрүне планының дараазында кол-кол көргүзүглерин бадылаар:

(1973 чылга хамаарыштыр өзүлде хуу-биле)

— үлетпүр (ийи черге чагырткан) продукциязы	3,7 хуу
— күрүнеңиң төпчүткен капитал салыышкынары	29,3 хуу
— ниити ажыглалдың автомобиль транспортунуң чүүк саарылгазы	6,9 хуу
— хем транспортунуң чүүк саарылгазы	9,2 хуу
— күрүне болгаш кооператив садыңың үүрмектел садар бараан саарылгазы	6,1 хуу

Чүүл 3. 1973 чылга деңнээрге, 1974 чылда өстүрерин хандырары болза:

— чонга ачы-дуза чедирерин	7,3 хуу
— акшаландырыышкынның бүгү дөстериниң чер-чер Советтериниң күсели-биле чуртталга бажыңнарының ажыглалга киирер нийтиг шөлүн	52,2 хуу
— школа назыны четпээн уруглар алдан черлеринде күрүнеңиң долу хандырылгазында турар уругларның санын	1,7 хуу
— узатхан хүнүң школаларында болгаш бөлүктеринде турар уругларның санын	29,2 хуу

Чүүл 4. СЭКП-ниң XXIV съездиниң Директиваларын болгаш «1971—1975 чылдарда Тыва АССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң Күрүне беш чыл планының дугайында» Тыва АССР-ниң Хоойлузун барымдаалап 1974 чылда Тыва АССР-ниң чурттакчы чонунуң амыдыралының материалдыг болгаш культура деңнелин улам бедидер хемчеглерни боттандырарын Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниге дагзыр.

Чүүл 5. 1974 чылда Тыва АССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң Күрүне планынга хамаарыштыр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң план-бюджет, адырлар комиссияларының үндүрген түңнелиниде айыткан сүмелерин болгаш санал-дарны, а ол ышкаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң сессиязынга депутаттарның киирген санал-оналын болгаш сүмелерин өөренчп көөрүн Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниге дагзыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ

Кызыл хоорай,
1973 чылдың декабрь 25.

ТЫВА АССР-НИҢ КУЛЬТУРАЗЫНЫҢ АЛДАРЛЫГ АЖЫЛДАКЧЫЗЫ ДЕП ХҮНДҮЛҮГ АТТЫ В. А. АНАНЬИНГЕ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Журналистикага болгаш республиканың массалыг информациянын арга-хевирлерин хөгжүдүринге ачы-хавыяазы дээш СЭКП обкомунуң парлалга секторунуң эргелекчизи **Василий Андреевич АНАНЬИНГЕ Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы** деп хүндүлүг атты тыпсыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ

Кызыл хоорай,
1973 чылдың декабрь 27.

Р. Р. БЕГЗИНИ ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ХҮНДҮЛЕЛ БИЖИИ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Хөй чылдарда үре-түңнелдиг башкы ажыл-чорудулгазы болгаш төрүттүнгенинден бээр 50 харлааны-биле холбаштыр педагогиха эртемнериниң кандидады, Кызылда күрүнеңиң башкы институдунуң орус филология кафедразының доценти **Регина Рафаиловна БЕГЗИНИ Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.**

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ

Кызыл хоорай,
1973 чылдың декабрь 27.

С. И. ФЕОКТИСТОВТУ ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ХҮНДҮЛЕЛ БИЖИИ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Парлалгага хөй чылдар дургузунда уре-түңнелдиг ажылдап келгени дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр алдан харлаанынга холбаштыр «Шын» солуннуң фотокорреспонденизи, ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң кежигүнү Степан **Иванович ФЕОКТИСТОВТУ Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.**

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ

Кызыл хоорай,
1973 чылдың декабрь 29.

ТЭЦ УЛАМ КҮШТЕЛГЕН

Чаа чылдың бүдүүзүнде Кызылдың төп электростанциязын улам алгыдып, дөртку эзлчээниң чедиги котёлун ажыглалга дужааган. Ол дээрге найысылалдың энергохандырылгазынга улуг салыышкын. Станцияның 7-ги котёлу шакта 35 тонна бусту ажылдап үндүрер азы 24 килокалорий чылыгны бээр болгаш ооң ачызында хоорайның амгы тудуп турар суг дамчыдылгазын ажыглалга киирерин дүргедилер.

ТЭЦ-тиң ажыглалга киирген котёлун амгы үениң чаа техниказы-биле дерээн болгаш ону башкарарын долузу-биле автоматчыткан. Эзлчегде ону чаңгыс инженер башкарар.

Тудугжулар болгаш монтажниктериң күүсеткен ажылдарын күрүне комиссиязы эки демдек-биле хүлээп алган, актыга ат салган. Пятиңдада котёлду ажыглалга дужаган.

Аңаа холбаштыр Кызылдың төп электростанциязынга байырлыг митинг болган. Аңаа СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин**, партияның Кызыл хооркомунуң бирги секретары **В. Б. Добромыслов**, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы **Г. Н. Долгополов** олар киришкен.

Эш Ширшин ажыглалга дужаан турар котёлдуң найысылалдың энергохандырылгазынга улуг ажыктыын чугаалаан, тудугжуларга, монтажчыларга, ажылчыннарга, инженер-техниктиг ажылдакчыларга оларның күш-ажылчы челиишкини дээш байыр чедиргеш, торгу кожаны үзе кезип, котёлдуң ажыглалга киргенин бадыткаан.

Дараазында эштер Ширшин, Добромыслов, Долгополов олар чаа котёлдуң тудуун, ооң дириг-херекселдерин көргеннер.

Бистиң корр.

Москва 1974 чылда каидыг болурул?

Ол улам-на чырык-чаагай болу бээр. Хоорайның дыка хөй районнарының чүс-чүс гектар чери хосталыр болгаш ол-да девискээрлерге ногаан үнүштерлиг скверлер, парктар чаптылар. Ол бүгүнү чер ишгиниң тудугларын кылып тургаш, чедип алыр. Эртем-шинчилел институттары найысылалдың чер адаанда «каъдын» организастап, ажыглаарының чиигине төлевилелии ажылдап кылып турар. Чер иштинге гаражтар, магазиннер, кафелер болгаш өске-даа тудуглар кылдынар.

ЧУРУКТА: кежээки Москва. Ортузунда — Калинин проспектизинде хөй каът бажыңнар.

В. ЕГОРОВ биле А. СТУЖИННИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджединиң дугайында

Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың

ХООЙЛУЗУ

«Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың Дээди Совединиң доктаалы болза:

ЧҮҮЛ 1. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгени 1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджедин орулгалар болгаш чарыгдалдар талазы-биле 64979 муң рубль түңге бадылаар.

ЧҮҮЛ 2. 1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджединге күрүне болгаш кооператив бүдүрүлгелеринден база организацияларындан орулгаларны — саарылга үндүрүүн, бүдүрүлге фондулары болгаш саарылга херекселдери дээш төлелгелерни, арыг орулгадан шилчидиишкиннерни, олча-ажык үндүрүүн болгаш социалистиг ажыл-агыйдан кирер өске-даа орулгаларны 32801 муң рубль түңге доктаадыр.

ЧҮҮЛ 3. 1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджединге улус ажыл-агыйын акшаландырарынга — үлетпүрнү, көдээ ажыл-агыйны, транспортту, чуртталга-коммунал ажыл-агыйын болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларынга чарыгдалдарны 16777 муң рубль түңге доктаадыр.

ЧҮҮЛ 4. 1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджединге социал-культура хемчеглерин — нити билиг школаларын, ортумак өөредилге черлерин, библиотекаларны, клубтарны, театрларны, парлалганы болгаш чырыдыышкын база культура талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандырарынга, эмнелгелерни, уруглар садтарын болгаш кадык камгалалының база күш-культураның өске-даа албан черлерин тежээринге, пенсияларга болгаш пособиелерге, инвалидтер бажыннарынга чарыгдалдарны 44670 муң рубль нити түңге доктаадыр.

ЧҮҮЛ 5. 1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджединге күрүне эрге-чагыргазының болгаш күрүне эргелелиниң органнарын тежээринге чарыгдалдарның эң ындыкы түңүн 2091 муң рубльге доктаадыр.

ЧҮҮЛ 6. 1974 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджедин орулгалар болгаш чарыгдалдар талазы-биле касса саарылгазынга туда турар 1275 муң рубльдиг 25170,92 муң рубль түңге бадылаар.

ЧҮҮЛ 7. 1974 чылда районнарның болгаш Кызыл хоорайның бюджеттерин орулгалар болгаш чарыгдалдар талазы-биле 39808,08 муң рубльге доктаадыр, оон иштинде:

Районнар аттары	орулгалар, чарыгдалдар	1975 чылдың январь 1-де касса саарылгазынга туда турар түң.
1. Бай-Тайга	1975,23	60,0
2. Барыын-Хемчик	4035,69	110,0
3. Чөөн-Хемчик	4903,11	140,0
4. Каа-Хем	2106,07	60,0
5. Мөңгүн-Тайга	796,23	20,0
6. Өвүр	1500,63	40,0
7. Бии-Хем	2262,94	100,0
8. Таңды	3448,67	110,0
9. Тес-Хем	1554,52	45,0
10. Тожу	1217,88	40,0
11. Улуг-Хем	4186,5	120,0
12. Эрзин	1436,15	40,0
Районнар талазы-биле түңү	29423,62	885,0
13. Кызыл хоорай	10384,46	340,0
Республиканың	25170,92	1275,0
Республикага шуптузу	64979,0	2500,0

1974 чылда районнарның болгаш Кызыл хоорайның бюджеттеринче шилчидиишкиннерни мынчаар бадылаар:

а) кооператив бүдүрүлгелеринден болгаш ажыл-агый организацияларындан олча-ажык үндүрүүнден, көдээ ажыл-агый үндүрүүнден, арга-ыяш орулгаларындан, колхозтардан олча-ажык үндүрүүнден, чондан олча-ажык үндүрүүнден, бот болгаш эвээш өг-бүлелиг хамаатылардан үндүргеден, акша-бараан лотереязын сайгарганындан кииридделерни — 100 хуу хемчээлдии-биле:

б) саарылга үндүрүүнден кииридделерни районнар бюджеттеринче 100 хуу хемчээлдии-биле, Кызыл хоорайның бюджединче 14,6 хуу хемчээлдии-биле:

в) 1974 чылда хостуг эргилер күрүнениң удуглуг чээжкиниң тарадканының түңүнден — 50 хууну.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1973 чылдың декабрь 25.

1972 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң талазы-биле отчётту бадылаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң

ДОКТААЛЫ

Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың Дээди Совединиң доктаалы болза:

1972 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджедин орулгалар талазы-биле 65638 муң рубльге, чарыгдалдар талазы-биле 64062 муң рубльге, орулгалар чарыгдалдардан 1576 муң рубль ажыг кылдыр күүсеттингениниң дугайында отчётту бадылаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1973 чылдың декабрь 25.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң 50 чыл оюу аттыг Волганың автомобиль заводун тудуп тургузарынга болгаш чиик автомобильдерни массалыг бүдүрерин организастаарынга чедип алган улуг чедиишкиннери дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму үлетпүрнүң тудуг, монтаж организацияларының база бүдүрүлге черлериниң бөлүк хөй ажылчыннарын, инженер-техниктиг ажылдакчыларын, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол органнарының ажылдакчыларын ССРЭ-ниң орденнери, медальдары-биле шаңнаан.

Волганың автомобиль заводун тудуп тургузарынга идепкейлиг киришкени дээш социалистиг чурттарның хөй-хөй ажылчыннарын болгаш тускай эртемниглерин ССРЭ-ниң орденнери, медальдары-биле шаңнаан.

Хоорайның хүндүлүг хамаатылары

КАЛУГА, декабрь 28. (СЭТА-ның корр.). Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединиң күүскому «Союз-13» космос кораблиниң командири П. И. Климукка болгаш борт-инженери В. В. Лебедевке Калуганың хүндүлүг хамаатылары атты тывыскан.

Моон мурнунда Циолковский хоорайның хүндүлүг хамаатылары атты Октаргай разведчиги Ю. А. Гагаринге болгаш өске-даа совет космонавтыларга тывыскан.

Партияның район конференциялары

БИИ-ХЕМ

ЧЕДИИШКИННЕРНИ УЛАМ БЫЖЫГЛААР

Бии-Хем районнуң партия конференциязынга СЭКП райкомунуң бирги секретары В. М. Евтешинниң отчёт илеткелиниң талазы-биле санал берген делегаттар партия организацияларының идепкейиниң өскенин, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга коммунистерниң салдарының улгатканын демдеглээннер. Партия организацияларының чоннуң ортузунга организакчы болгаш масса-политиктиг ажылды, кадрларны шилиириниң база кижизидериниң элээн экижиткен, совет, профэвилел болгаш комсомол органнарынга удуртулганы күштелдирген.

Оон түңнелинде район тоскус беш чылдың үш чылдарының дургузунда күрүнеге 35477 тонна тарааны садып, беш чыл планын 82 хуу күүсеткен. А ол-ла үеде көрдүнген пландан сүттү — 20, эъттн— 13, дүктү — 1,9 хуу хөйнү саткан. Бода малдың бажы 2.6, хойнуу — 9, чылгызы— 5 хуу өскен. Бир инекке онаажтыр сагган сүт 145 кг улгаткан.

Төнүп турар шинтпирлиг үшкү чылда районнуң ажыл-агыйлары күрүнеге тараа садар планын 152, сүттүүн —124, эъттиин — 106,9, дүктүүн — 103,1 хуу күүсеткен.

Үстүнде саннар болза районда ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларында коммунистерниң, комсомолчуларның болгаш бүгү ажылчы чоннуң кызымаккай күш-ажылының, чер болбаазырадылгазының культуразын бедиткениниң болгаш малдың уксаазын экижиткениниң түңнели болган. Беш чылдың онаалдаларын чедиишкинниг күүседир дээш бүгү чуртта, калбарган социалистиг чарыш районнуң ажыл-ишчилерин улам сорук кииирген. Ында мал болгаш чер ажылының мурнакчыларының саны чыл бүрүде немежип турар. Чүгле бо чылын районда 20 малчыннарны, 23 тараажыларны чазактың орден, медальдары-биле шаңнааны ол дугайның тодаргай херечилеп турар. Конференцияга саанчылар А. Захарова, Г. Хандывай, Н. Тенникова, А. Калчан-оол, хойжулар Т. Ооржак, Д. Носак-Доржу, С. Оюн, бызаа ажаакчылары Е. Бичен, С. Күжүгет, механизаторлар Н. Овчаров, Н. Ветров, В. Глухенко, Э. Ооржак, М. Савленко, Д. Тимаков, Т. Ховалыг болгаш ажыл-ишке кызымак оон-даа өске мурнакчыларны чоргаарал-биле адап турган. Чер ажылынга чедиишкиннери дээш, «Кызыл тараачын», «Саян» совхозтар РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң Кызыл туктары-биле шаңнаткылаан.

Ол ышкаш районнуң үлетпүр тудуг, садыг бүдүрүлгелери планныг онаалдаларын дыка хөй көргүзүглер талазы-биле ажыр күүсеткенин, школаларның, эмнелге болгаш культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылында элээн эки чүүлдер барын илеткелчи-даа, санал бергеннер-даа демдеглээн.

Оон-биле чергелештир СЭКП райкомунуң, оон бюрозунуң организакчы болгаш кижизидикчи ажылында четпес чүүлдер ам-даа бар. Конференцияның делегаттары «Саян», «Кызыл тараачын» совхозтарның директорлары А. Градобоев, С. Докучиц, «Хадын» колхозта база «Өөк» совхозта партком секретарьлары М. Бичии-уруг, А. Догур-оол, «Саян» совхозтуң саанчызы О. Байкара болгаш өскелер-даа чогум-на ындыг четпестерге доктаап, оларны ажып эртер талазы-биле тодаргай сорулгаларны чугаалап турган.

«Хадын» колхоз болгаш «Өөк» совхоз мал бажын өстүрериниң, күрүнеге сүт садарының планнарын күүсетпээн, а «Кызыл тараачын», «Саян» совхозтар отчёттуг үеде 15 тонна дүктү чедир дужаавааан.

Ажыл-агыйларда мал төлүн камгалап ап турары аажок кудү деңнелде, инектерниң болгаш хойларның кызыраар чоруу хөй, уксаажыдылга ажылын четпес чорудуп турар. Ажыл-агыйжы эвес харысалга чок чоруктуң ужурундан колхоз болгаш совхозтардан үш чыл иштинде 33 муң баш мал өлүп хораан, самчыгдаттынган, оорлаткан. Ылаңгыя хойнуң баш саны дыка оожум темпилер-биле өзүп, а бир хойдан кыргыыр дүк 400 грамм кудулай берген. Бир эвес мындыг кевирлиг ажылдаар болза, СЭКП обкомунуң X пленумунуң хой ажылын улам хөгжүдер дугайында доктаалын күүседир талазы-биле улуг бергелер тургустунар апаарын делегаттар дүвүреэзин-биле чугаалааннар.

Чамдык ажыл-агыйларда мал ажылын механизастаарынче чогуур кичээнгей салбайн, малчыннарны ээлчеглиг ажылдаарынче шилчидер сорулганы шуушпен шинтпирлеп турар.

Колхозта болгаш чамдык мурнакчы дуржулганы база эртемниң чаа чедиишкиннерин кошкак нептередип, механизатор кадрлар чедишпейн, көдээ ажыл-агый машиналарын, чемишчидилгелерин багай ажыглап турарындан тараа культураларының болгаш мал чеми сигенинериниң дүжүдү доктаамал эвес болуп турар. Чижээ, 1 га черден тараа дүжүдү 1971 чылда 7,5, 1972 чылда 20,8, а 1973 чылда 12,8 центнер болган. Тараазының шөлдери кожа хирезинде, бо чылын «Кызыл тараачын» совхоз гектардан 14,9 центнер дүжүттү алган болза, «Өөк» совхоз 9,9 центнерин алганын чүгле ол ажыл-агыйларның удурткучуларының, тускай эртемниглериниң ажыл-херекти кошкак удуртуп турары-биле тайылбырлаар апаар.

Фермалар ажылдакчыларының, хойжуларның амыдырал-чуртталгазының деңнелин, культуразын бедидерниче кичээнгей районда ам-даа кошкак. Ырак кыштагларда малчыннарга автолавкалар айның ужу-бажында баргылаар, кино, концерт көргүзүглери чылчылы-биле болбайн турарын «Саян» совхозтуң хойжузу М. Шойлаа шүгүмчүлээн. А районда болгаш республикада сураглыг Туранның сүт-бараан фермазында безин дар ажылдарны механизаставаан, дыштаныр, ойнаар кызыл-булуң белен эвезин, чугула херегледдин бараанныарының үзүктели бергилээрин делегат-саанчы Т. Матина чугаалаан.

Коммунистерни болгаш бүгү ажылчы чонну, ылангыя аныяктарны күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге, совет хоойлу-дүрүмнү сагып, хүндүлээринге кижизидер, оларның политиктиг, экономиктиг болгаш нити билиин бедидер талазы-биле чамдык ажылдар кылдынза-даа, чогуур негелдезинге четпейн турар. Бо чылын партия болгаш комсомол чырыдыышкынында өөредилге организас чок ээлээнниден чамдык черлерде мынчага чедир кичээлдер шуут эртпейн турар, а «Аныях ажылчы бүрүзүнге—ортумак эртем» деп көрүлде-конкурсту районда багай организастаан. Ында 700 ажыг аныяктар ортумак эртем чок болза-даа, Туранның аныяктар школазында чүгле 70 ажыг кижи өөренип турар. А Билелиг, Сесерлиг, Хүт, Ленинка, Тарлаг, Аржаан, Хадын суурларда аныяктар өөредилгеже хаара туттунмаан.

СЭКП райкому болгаш парткомнар партияның иштики ажылын ам-даа четпес чорудуп турар. Чамдык партия организацияларында хуралдар чогуур үезинде эртпейн, ийи-чангыс коммунистер бүдүрүлгеге болгаш амыдырал-чуртталгага мурнакчы үлегерни көргүспейн турар таварылгалар бар.

Районнуң партконференциязы партия организацияларының политмассалыг болгаш кижизидикчи ажыл-чорудулгазын улам күштелдирер, тоскус беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседиринче бүгү чонну эвилелдээр талазы-биле тодаргай хемчеглерни айыткан доктаалды хүлээп алган.

Конференцияның ажылынга СЭКП обкомунуң секретары **В. И. Попов** киришкеш, делгереңгей чүве чугаалаан.

* * *

Бирги организастыг пленумдан СЭКП райкомунуң бирги секретарынга **В. М. Евтешинни,** ийиги секретарынга — **А. А. Салчакты,** секретарынга **М. П. Бессмертныхты** соңгаан.

Б. ОНДАР,
«Шынның» тускай корр.

КАА-ХЕМ

ШАПКЫН БУРУҢГААРЛААР

Партияның Каа-Хем район конференциязы тоскус беш чылдың шинтпирлиг үшкү чылы дооступ турар хүннерде болуп эрткен. Районнуң коммунистери, бүгү ажылчы чоннары отчёттуг үениң дургузунда ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле эвээш эвес чедиишкиннерлиг болганын СЭКП райкомунуң бирги секретары эш **Н. П. Федоров** отчёт илеткелинге чугаалаан. Партия райкомунуң болгаш эге организацияларның ажыл-чорудулгазы районнуң ажылчы чонун СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шинтпирлерин амыдыралга күүседиринче угландыр мобилизастаары болуп турган.

Колхозтарда болгаш совхозтарда партия организациялары көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын улам көвүдедириниң талазы-биле ажылды билдилиг-биле организастааның түңнелинде элээн чедиишкиннер бар болган. Ол дугайын мындыг сан-чурагайлар херечилеп турар: үш чылда эът садар план 105 хуу күүсеттинген, азы пландан ажыр 315 тонналы саткан, сүттү — 104 хуу, пландан ажыр 500 тонналы, дүктү — 106 хуу, пландан ажыр 28 тонналы, тарааны — 114 хуу, 11600 тонналы саткан боор турар. Ниитиниң малының баш саны, оон продуктулуу база өскен.

Үш чыл дургузунда көдээ ажыл-агый продукциязының нити хемчээли 17 хуу өскен. Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин болгаш садарын көвүдеткени дээш районга 1972 чылда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл түгүн база акша шаңналын тывыскан. Бо чылын тараа бүдүрерин көвүдеткени дээш районга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл түгүн тывыскан, а бо чылдың үшкү кварталында мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдеткени дээш районга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүлелдиң шилчиир Кызыл түгүн тывыскан.

Чер ажылының культуразын бедидер талазы-биле чедиишкиннер база бар. Беш чылдың бо чылында «Тиилелге» колхоз 1 гадан 15,2 центнер, «Бүрен» совхоз — 14,3 центнер дүжүттү ап, эң дээре көргүзүглүг болганнар. Ол ажыл-агыйларга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл түгүн, акша шаңналдарын тывыскан.

Оон-биле кады эш Федоров илеткелинге ниитиниң малының баш саны оожум темпиле өзүп турарының чылдагааннарынга онза доктааган. Төрүүр малдың чаш төлүп четче албазы, малдың кызыраар чоруу, янзы-бүрү чылдагааннардан өлүп хоорары — малдың баш санын өстүрерин шаптыктап турар. Төрүүр 100 баш малга онаажтыр үш чылда камгалап алган чаш төл мындыг болган: бызаа 1971 чылда 74, 1972 чылда 75, 1973 чылда 61. Хураган ол-ла чылдарның аайы-биле 89, 81, 66 баш болган.

Районда малдың өлүр чоруу хөй. Чижээ, үш чыл дургузунда 1789 мыйыстыг бода мал, 2923 хаван, 6280 хой, өшкү өлген. Малдың өлүр чоруу «Кызыл тук», «Бурунгаар» совхозтарда эң хөй боор турар.

Ажыл-агыйларда экономиктиг анализтиң кошкаанын хараазы-биле мал ажылының продукциязының бот-үнези отчёттуг үениң дургузунда чиигээр туржук, харын-даа аартап турар.

Районда тудуг, садыг, харылзаа, ыяш ажыл-агый, коммунал хандырылга черлери база чамдык эки түңнелдерни чедип алган. Үлетпүр продукциязын бүдүрериниң планы 101,8 хуу, бараан саарылгазының — 101,3 хуу күүсеттинген.

Илеткелчи партияның идеологтуг ажылынга база элээн доктааган. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шинтпирлерин удуртулга болдуруп алгаш, районнуң партия организациялары чон ортузунга идеологтуг ажылды элээн күштелдирип, ону ажыл-агыйжы сорулгаларны шинтпирлээринче угландырган.

Ынчалза-даа коммунистерниң болгаш комсомолчуларның өөредилгезин организастаанында, партийжи-политиктиг ажылдың өске-даа хевирлерин чорудуп турарында ёзу барымдаалаан чорук ам-даа чиппээн.

Отчёттуг үениң иштинде партия организацияларының организакчы ажылының деңнели бедээн. Чер-черде партия организациялары ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларын дидим шинтпирлеп турар болу берген. Партия хуралдары Устав негелделерин ёзугаар партийжи амыдыралдың эртип, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң эң чугула айтырыгларын чугаалажып турар. Хүлээп алган шинтпирниң күүселдезин контрольдаары база экижээн.

Партияның хүрээлеңинге шилип алыышкын экижээн. Чижээ, 1968—1970 чылдарда партияга хүлээп алганнарның чүгле 24 хуузу ажылчыннар турган болза, 1973 чылда оларның 72 хуузу ажылчыннар болгаш колхозчулар болган. Партийжи хүрээленин комсомолчуларны хүлээп алырының күсели-биле өстүрер принцип сагыттынып турар. Чижээ, 1973 чылда партияга хүлээп алганнарның 55 хуузу комсомолчулар болган.

Партдокументилерни солуурунга белеткелдиң үезинде улуг организакчы ажыл чорутунган. Хөй-хөй коммунистер-биле хууда беседаларны чорутқан.

Ындыг болза-даа чамдык партия организациялары коммунистер-биле ажылды кошкак чорудуп турар. Оон хараазы-биле коммунистерниң талазындан партияның болгаш күрүнениң сагылга-чурумун хажыдар чоруктар бар боон турарын эш Федоров чугаалаан.

Отчёттуг илеткелдиң талазы-биле санал-шүгүмчүлелдер калбарган. Саналдарның кол утказы партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылды улам бедик деңнелге тургузарынче, партия организациялары коллективтиң кол өзээ болур ролюн ээлээн турарынче угланган.

«Бүрен» совхозта партком секретары эш **М. Полежаев** саналынга: — Бистиң совхозта чедиишкиннер эвээш эвес, ындыг болза-даа анаа оожургаар эргевис чок. Тараа садарының үш чыл планын күүсетпээни, бо чылын дүжүт ажаалдазын хамыктың сөөлүнге чедир шөйүлдүргени, байлак девискээрде турар хиревисте культурлуг одарларны тургузуп албааны болгаш өске-даа четпестер хамыктың мурнунда партия организациязының болгаш бистерниң, коммунистерниң четпес ажылывыс — деп, миннип чугаалаан.

Ийи Ленин орденниниң эдилекчизи **Д. Даваа** («Тиилелге» колхозтуң комбайнери) колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы тараажыларның болгаш механизаторларның ажылдаарынга болгаш чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Ынчангаш чер ажылының талазы-биле чедиишкиннер бар, ынчалза-даа малчыннар дугайында сагыш салыышкыны ыракта четпес болганы-биле четпестер хөй дээрзин шүгүмчүлээн.

«Бурунгаар» совхозта партия организациязындан делегат **С. Базыр** районнуң суд, прокуратура болгаш милиция органнарының адресинге шүгүмчүлел кылган. Ол органнарның ажылдакчылары совет хоойлу-дүрүм дугайында чон ортузунга лекция, беседа чорутпайн турары четпес. «Ленинчи орук» совхозта партком секретары **З. Петрованың** саналы эш Базырның-биле демей утказыг болган. Совхозта партия, хөй-нити организациялары корум-чурумну быжыглаар дээш хемчеглерни ап турар. Ындыг болза-даа районуң күүскомунуң иштики херектер килдизи кем-буруулуг херекти кылып турар кижилерге хемчег хүлээпейн турар. Оон ыңай эш Петрова районнуң автолавка садыы ырак ыракта одарларда малчыннарга чүгле малчыннарның шалын алган хүннеринде барып турарын чугаалаан.

Конференцияга «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы **Д. Сирота,** «Совет Тыва» совхозта партком секретары **Я. Доржу,** Сарыг-Септе № 1 школаның директору **А. Орлова,** ВЛКСМ районкомунуң бирги секретары **М. Сымчаан,** № 598 мехколонна начальниги **Г. Сенгуров,** «Октябрь 30 чылы» колхозтуң кол агрономиу **В. Зубов,** районнуң улусчу контроль комитединиң даргазы **Ц. Олонов,** райкүүскомунуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги **З. Шин** олар база санал бергеннер.

Конференцияга болган шүгүмчүлелдер болгаш бот-шүгүмчүлелдер ажыл-херекчи характерлиг болган.

Районнуң партия конференциязының ажылынга СЭКП обкомунуң партийжи-органи-застыг ажыл килдизиниң эргелекчизи эш **В. П. Суров** киришкен болгаш санал берген.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң база СЭКП ТК-ның декабрь (1973 ч.) Пленумунуң төөгүлүг шинтпирлерин амыдыралга боттандырарынче угланган хемчеглерни айыткан делгереңгей доктаалды конференция хүлээп алган.

* * *

Конференциядан соңгуткан СЭКП райкомунуң организастыг пленуму болган. СЭКП райкомунуң бирги секретарынга **Н. П. Федоровту,** ийиги секретарынга **Ш.-Б. Х. Сереэдарны,** секретарынга **В. А. Чигарскихти** соңгаан.

С. ТАМБА,
«Шынның» тускай корр.

АКЫ-ДУҢМА УЛУСТАРНЫҢ ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ

Я. С. НАСРИДДИНОВА, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң Даргазы

Хаанныг империяның буза шапкан Октябрьның социалистиг Улуг революциязы тиилээниниң түңнелинде, национал совет республикалар чаңгыс аай федеративтиг күрүнени — Совет Социалистиг Республикалар Эвилелин эки-тура-биле тургускан хүнден бээр дүүн 51 чыл болган. Кижиниң кижи мөлчүүр чорукка үндезилеттинген тургузугну узуткааш, кандыг-даа дарлалдың кинчизин үзе шапкаш, Улуг Октябрь нитилелди социалистиг эгелерге чаарты тургузарының, национал айтырыгны чөптүг шинтпирлээриниң оруун ажыткан.

Эрге-чагырганы боттарының холунга алган ажылчыннар болгаш тараачыннар Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чурттуң нитилел болгаш күрүне тургузуун чайгылыш чок чаартырынче, оон иштинде национал айтырыг талазы-биле партияның программазын боттандырарынче кирипкен. В. И. Ленинниң инициативазын ёзугаар аныяк Совет күрүнениң эң-не баштай хүлээп алган документилериниң аразында Россияның улустарының эргелериниң Декларациязы (1917 чылдың ноябрь 15), Россияның болгаш Чөөн чүктүң бүгү ажылчы мусульманнарынга Кыйгырыг (1917 чылдың декабрь 3), ажылчы болгаш мөлчүттүрген улустуң эргелериниң Декларациязы (1918 чылдың январь 25) бар.

Революция соонда удатпаанда-ла национал совет республикалар — Россия Федерациязы, Украина, Белоруссия болгаш өскелер-даа даштыкы интервенцияның болгаш иштики контрреволюцияның халдаашкыннарынга таварышкан. Делегей империализминиң каттышкан күштеринге удур хамаарышпас чорук дээш, хаанныг ёзудан салгал кылдыр артып калган чүс-чүс чылдарда хожудаашкынны ажып эртер дээш, чаа социалистиг нитилелди тургузар дээш демиселдиң алыс түңнели хамаарышпас совет республикаларны 1922 чылдың декабрь 30-де чаңгыс аай хөй националдыг Совет күрүнени тургузарынга чедирип келген. Ам ССРЭ эвилелдешкен 15 национал республиканы каттыштырып турар, оларның составында автономнуг 20 республика, автономнуг 8 область, национал 10 округ бактаап турар.

Ол республикаларның чаңгыс күрүне кылдыр сырый каттыжыышкыны, бүгү-ле бойдус болгаш экономика курлавырларын, кадр специалистерни, эртемниң болгаш культураның чедиишкиннерин каттыштырары кайы хире байлак үре-түңнелдерни берип турарын бистиң чуртувустуң улустары хөй чыл дуржулгазындан бүзүрээн: ол каттыштырылга келир үеде оларга кайы хире калбак аргаларны ажыдып турарын олар тодаргай көрүп турар. Экономика болгаш культура талазы-биле хожудаашкынны социалистиг тургузугнуң байдалдарында совет кижилер ол каттыжыышкынның ачызында эң кыска төөгүлүг хуусаада узуткап, чуртту индустриализастаарын болгаш көдээ ажыл-агыйны социалистиг ёзу-биле чаарты тургузарын, ёзулуг культура революциязын боттандырып, ССРЭ-ни күчүлүг улуг күрүне болдурган. Хаанныг Россияның феодалдыг болгаш чартык феодалдыг кыдыг-кызыгаары турган черлерде амгы үениң үлетпүрлүг болгаш аграрлыг төптери тургустунган. Хөй-хөй улустар каш-ла он-он чылдарның дургузунда материалдыг болгаш угаан-бодал культуразының дээдизинге чедип, боттары үжүк-бижиктиг, литературалыг, экономика комплекстиг, боттары национал күрүне ёзулуг болу берген. Чаңгыс аай социалистиг күрүнениң эрге-хемчээлдеринге совет улустарның янзы-бүрү талалыг кады ажылдажылгазы болгаш дузалажылгазы оларның чооккшулажырынга, өжээннежир болгаш бүзүрешпес чоруктуң турганын ажып эртеринге, хүндүлежириниң болгаш найыралчы ёзунуң интернационалчы сагыш-бодалдарынга кижизидеринге идиг берген.

ССРЭ-де социалистиг тургузуушкунуң, оон улустарының найыралының болгаш дузалажылгазының өндүр улуг төөгүлүг чаалап алыышкыны чүл дээрге националарның деңэвес чоруун херек кырында узуткааны болур. ССРЭ-ниң тургустунганының чылы —1922 чылдыынга деңнээрге, чурттуң национал орулгазы 100 ажыг катап көвүдээн. Совет эрге-чагырганың чылдарында үлетпүр бүдүрүүшкүнү 91 катап улгаткан, а Россияның колония турган кыдыг-кызыгаар черлеринге үлетпүр аажок дүрген хөгжээн. Чижээлээрге, үлетпүр продукциязының нити хемчээли Арменияга 147 катап, Казахстанга —124 катап, Киргизияга —152 катап өскен. Республикаларның экономиказының характери база өскерилген; олар чиг-эт бүдүрүкчүлери турганындан күчүлүг-

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ, ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ, ВЦСПС-ТЕ БОЛГАШ ВЛКСМ ТК-ДА

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Кокчатав областың Арыкбалык, Куйбышевск болгаш Рузаевск районнары;

Кустанай областың Комсомольск болгаш Урицк районнары;

Павлодар областың Иртыш району;

Соңгу-Казахстан областың Возвышенск болгаш Советский районнары;

Семипалатинск областың Бородулихинск району;

Талды-Курган областың Кировск району;

Тургай областың Жаксы району;

Уральск областың Бурлинск району;

Целиноград областың Алексеевка болгаш Ерментау районнары;

Чимкент областың Сайрам району;

Грузин ССР талазы-биле: Абаш, Гори, Махарадзе, Хоб болгаш Цителцкарой районнар;

Азербайджан ССР талазы-биле: Ленкоран, Нефтечалин, Пушкин, Сальян болгаш Шемахинск районнар;

Литов ССР талазы-биле: Клайпеда, Купиш, Радвилишк, Рокишк болгаш Швенче районнар:

Молдав ССР талазы-биле: Григорьепольск, Слободзейск, Суворов, Унген, Фалешт болгаш Чадырлыг районнар;

Латви ССР талазы-биле: Даугавпиле, Добельск болгаш Рига районнар:

Кыргыс ССР талазы-биле: Московск, Сокулук болгаш Токтогул районнар;

Таджик ССР талазы-биле: Пархар, Шаартуз, Пролетарск болгаш Ходжен районнар;

Армян ССР талазы-биле: Ахурян, Маис болгаш Талин районнар;

Туркмен ССР талазы-биле: Байрам-Али, Куня-Ургенч болгаш Чарджоу районнар;

Эстон ССР талазы-биле: Йыгева болгаш Пайде районнар;

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Кызыл туктары-биле база акша шаңналдары-биле 187 колхоз, совхозтуң болгаш күрүнениң өске-даа көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң коллективтери шаңнаткан, оларның аразында:

РСФСР-ниң 87, Украин ССР-ниң 39, Белорус ССР-ниң 11, Узбек ССР-ниң 6, Казах ССР-ниң 10, Грузин ССР-ниң 5, Азербайджан ССР-ниң 4, Литва ССР-ниң 6, Молдав ССР-ниң 3, Латви ССР-ниң 4, Кыргыс ССР-ниң 2, Таджик ССР-ниң 2, Армян ССР-ниң 3, Туркмен ССР-ниң 2, Эстон ССР-ниң 3 коллективи бар.

Оларның аразындан РСФСР талазы-биле:

Алтай крайның Бийск районунуң Октябрь революциязы орденниг «Бийский» совхозу, крайның Змеиногорск районунуң «Восход» колхозу;

Краснодар крайның Кореновск районунда үс культураларының эртем-шинчилелиниң Ленин орденниг болгаш Кызыл Тук орденниг В. С. Пустовойт аттыг Бүгү-эвилел институдунуң «Березанское» деп үрезин-дуржулга ажыл-агыйы, крайның Кавказ районунуң «Гулькевичский» деп уксаалыг мал ажыл-агыйы, Новокубанск районунуң А. А. Жданов аттыг колхозу;

Красноярск крайның Емельяновск районунда Березовонуң ногаа-сүт совхозу, крайның Ирбей районунуң «Победа» колхозу;

Приморье крайның Анучинск районунуң «Жемчужный» совхозу;

Ставрополь крайның Петровск районунуң Күш-ажылдың Кызыл тугу орденниг «Победа» колхозу, Труновск районунуң С. М. Киров аттыг совхозу;

Амур областың Свободный районунуң «Ленин оруу» колхозу;

Белгород областың Алексеевск районунуң Э. Тельман аттыг колхозу;

Брянск областың Климовск районунуң «Рубежное» колхозу. Почеп районунуң «Пятилетка» совхозу;

Владимир областың Суздаль районунуң Июль 17 аттыг совхозу, Юрьево-Поле районунуң «Красный Октябрь» колхозу;

Волгоград областың Клетск районунуң Ленин орденниг «Красный Октябрь» колхозу, Котельниковск районунуң Карл Маркс аттыг дуржулга-көргүзүлге совхозу;

Вологда областың Устюженск районунуң «Россия» колхозу, Череповецк районунуң «Малечкино» деп куш фабриказы;

Воронеж областың Аннинск районунуң «Хлебородный» колхозу, Россошанск районунуң «Начало» совхозу;

Горький областың Уренск районунуң «Трактор» колхозу;

Иваново областың Родниковск районунуң Октябрь революциязы орденниг уксаалыг мал ажылының «Светоч» совхозу;

Иркутск областың Черемхово районунуң В. И. Ленин аттыг колхозу;

Калининград областың Гурьев районунуң С. М. Киров аттыг колхозу;

Калинин областың Сандовск районунуң «Радуга» совхозу, Торжок районунуң «Борьба» колхозу;

Кемерово областың Промышленный районунуң «Ударник полей» колхозу;

Киров областың Слободск районнуң «Труд» колхозу;

Куйбышев областың Большеглушицк районунуң «Южный» совхозу, Ставрополь районнуң «Правда» колхозу;

Курган областың Куртамыш районунуң ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозу, Шадрин районнуң Шадринниң совхоз-техникуму;

Курск областың Черемисиновск районунуң «8 марта» колхозу;

Ленинград областың Ломоносов районунуң Октябрь Революциязы орденниг «Красная Балтика» совхозу;

Липецк областың Доброво районунуң Н. К. Крупская аттыг колхозу, Чаплыгин районнуң «Колыбельский» совхозу;

Москва областың Ленинск районнуң Ленин орденниг Владимир Ильич аттыг совхозу болгаш «Московский» совхоз-комбинат;

Новгород областың Новгород районунуң «Искра» колхозу;

Новосибирск областың Кочково районунуң «Решетовский» совхозу, Татарск районнуң «Сибирь» совхозу;

Омск областың Омск районунуң «Заря коммунизма» колхозу, Русско-Полянск районнуң «Сибиряк» совхозу; Оренбург областың Илекс районунуң С. М. Киров аттыг колхозу, Октябрьск районунуң эки уксаалыг хойжулуг «Октябрьский» заводу;

Орел областың Глазуновск районунуң СЭКП-ниң XX съездизи аттыг колхозу;

Пенза областың Башмаково районунуң «Путь к коммунизму» совхозу, Лунино районнуң Күш-ажылдың Кызыл Тугу орденниг «Вперед к коммунизму» колхозу;

Пермь областың Пермь районунуң «Хүндүлелдиң демдээ» орденниг Пермьниң № 9 күрүнениң аът заводу;

Псков областың Псков районунуң «Победа» совхозу;

Ростов областың Азовск районунуң «Заветы Ильича» совхозу, Зимовниково районнуң Зимовниковонуң № 163 аът заводу, Октябрьск районнуң Күш-ажылдың Кызыл Тугу орденниг Донуң көдээ ажыл-агый институдунуң «Донское» өөредилге-дуржулгалыг ажыл-агый чери;

Рязань областың Рязань районунуң «Красная звезда» колхозу, Сасовск районнуң «Сотницинский» совхозу;

Саратов областың Аркадакск районунуң Ленин орденниг «Красное знамя» колхозу, Ершовск районунуң Мурнуу-Чөөн таланың көдээ ажыл-агыйының эртем-шинчилел институдунуң Ершовода дуржулга-бүдүрүлге ажыл-агый чери, Ивантеево районунуң «Бартеневский» совхозу;

Свердловск областың Алапаево районунуң В. И. Чапаев аттыг колхозу;

Смоленск областың Гагарино районунуң «Родомановo» совхозу, Смоленск районунуң «Красный доброволец» колхозу;

Тамбов областың Моршанск районунуң «Октябрьның 50 чылы» колхозу;

Томск областың Кожевниково районунуң «Дубровский» совхозу;

Тюмень областың Исетск районунуң «Сибирь» совхозу, Упорово районунуң «Хүндүлелдиң демдээ» орденниг «Емуртлинский» совхозу;

Ульяновск областың Мелекесок районунуң Ленин орденниг Н. К. Крупская аттыг совхозу, Старомайнск районунуң «Октябрьның 50 чылы» колхозу;

Челябинск областың Чебаркуль районунуң «Чебаркульский» совхозу, Чесменск районунуң Т. Г. Шевченко аттыг колхозу;

Чита областың Калеск районунуң «Ундинский» совхозу, Сретенск районунуң «Родина» колхозу;

Ярославль областың Ярославль районунуң «Хүндүлелдиң демдээ» орденниг «Горшиха» колхозу;

Башкир АССР-ниң Учалинск районунуң «Урал» колхозу;

Бурят АССР-ниң Баргузин районунуң «Улюнский» колхозу;

Дагестан АССР-ниң Хасавюртск районунуң В. И. Ленин аттыг колхозу;

Кабардин-Балкар АССР-ниң Прохладненск районунуң В. И. Чапаев аттыг колхозу;

Калмык АССР-ниң Сарпинск районунуң Күш-ажылдың Кызыл Тугу орденниг «Степной» совхозу, Яшалтинск районнуң С. М. Киров аттыг колхозу;

Марий АССР-ниң Горномарийск районунуң «Коммунизм» колхозу;

Мордва АССР-ниң Атяшевск районунуң Максим Горький аттыг колхозу;

Соңгу-Осетин АССР-ниң Ардонск районунуң В. И. Ленин аттыг колхозу;

Татар АССР-ниң Буинск районунуң «Гигант» колхозу;

1973 көдээ ажыл-агый чылының түңнелдерин ханызы-биле өөренип көөрүн, мурнакчы ажыл-агыйларның болгаш районнарның Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының тиилекчилериниң дуржулгазын, ниитилештирерин, радиодамчыдылгазын, телевидениени, парлалганы болгаш массалыг пропаганданың база информацияның өске-даа хевирлерин калбаа-биле ажыглавышаан, оларның ажылының аргаларын болгаш методтарын нептередирин, хожудап турар ажыл-агыйларның ажылын экижидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни айыткаш, боттандырып чорударын, оларның бүдүрүлгени хөгжүдерин шапкынчыдарынга, алган социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге үргүлчү дузалаарын партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарынга, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, колхозтарның, совхозтарның, көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң удуртукчуларынга, специалистеринге СЭКП ТК, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС, ВЛКСМ ТК сүмелээн.

* * *

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының тиилекчилери республикаларның, крайларның, областарның, районнарның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларынга, колхозтарның, совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлге черлериниң коллективтеринге, а ол ышкаш чарыштың бүгү киржикчилеринге изиг байыр чедирип, көдээ ажыл-агыйның ишчилери чедип алган чүүлдеринге доктаавайн, улус ажыл-агыйының планнарын, тараа, чиг хөвең, чигир свёклазы, картофель, ногаалар, эът, сүт, чуурга, дүк болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрер, күрүнеге садар талазы-биле алган хүлээлгелерин күүседири дээш социалистиг чарышты 1974 болгаш дараазының-даа чылдарында улам калбартыр, чедип алган чүүлдерин быжыглап, улам улгаттырар, тоскү беш чылдың даалгаларын күүседиринге боттарының салыышкынын киирер дээрзинге быжыг бүзүрелин илереткен.

Кызылдың № 3 АТБ-зинде чолаачы Юрий Федорович Щетинин тоскү беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылын чедиишкинниг ажыл-ижи-биле дооскан. Айларның, кварталдарның планныг даалгаларын ол 120 хуудан куду эвес күүседип келген. Машиназынга болгаш нывар-чаар материалдарга ол база кончуг камныг.

ЧУРУКТА: Ю. Ф. ЩЕТИНИН.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

ИНИЦИАТИВА — ЧЕДИИШКИННИҢ ҮНДЕЗИНИ

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлеринде экономиканы болгаш культураны хөгжүдериниң, чоннуң социал-амыдырал хандырылгазының айтырыглары шиитпирлээриниң сорулгаларын Советтерниң мурнунга салган. Оларның хөй талалыг ажылынга бүгү депутаттарны хаара тударда чүден эгелезе эки?

1973 чылдың июнь 17-де болуп эрткен чер-чер Советтериниң соңгулдаларының соонда бо айтырыгны бистиң Эрзинниң чер-чер Советтериниң күүскомнары база чугулалап көрген. Район Совединде ам 50, көдээ Советтерде 125 депутат ажылдап турар. Бирги ээлчегде оларның өөредилгезин организастаан бис. «ССРЭ-де ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң депутаттарының эрге-хүлээлгелериниң дугайында» ССРЭ Хоойлузун чер-чер Советтериниң депутаттарынга таныштырып, сургаалдалыг хуралдарны, семинарларны эрттирген. Советтерге каш удаа соңгуттуп келген депутаттарның арга-дуржулгазын өскелерге дамчыдып бээрин организастаан.

Район болгаш көдээ Советтерниң депутаттар хүнүн девискээр аайы-биле ниң удаа организастаан. Аңаа дуржулгалыг депутаттар, Советтер ажылдакчылары чаа соңгуттканнарның мурнунга чүве чугаалап бергилээн. Олар депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында хоойлуга хамаарыштыр лекцияларны номчуп. Советтерниң болгаш күүскомнарның доктаамал комиссияларының ажылынга депутаттарның киржилгезиниң арга-хевирлерин, округтарга соңгукчулар ортузунга ажылды, ужуражылгаларны, оларның мурнунга отчёттаашкынны канчаар эттиреринин дугайын чугаалап бергеннер.

Көдээ Советтерде депутаттар булуңнарын дерип тургускан. Советтер ажылының талазы-биле чугула литератураларны олар аңаа келгеш номчуп, боттарының ажылынга хамаарышкан өске-даа чүүлдерни билип ап болур. Эрзин, Мөрен, Нарын көдээ Советтериниң күүскомнары депутаттарга консультацияларны, беседаларны кылып, оларның хуралдарын эрттирген. Бо көдээ Советтерде депутаттарның хөй кезии Советтиң, оларның девискээринде ажыл-агыйларның болгаш организацияларның ажыл-амыдыралынче улам идепкейлиг ханылап кирип турар.

Советтер болгаш амыдырал

Депутат — Советте кол кижи. Советтиң ажылынга оларның кижи бүрүзүнүң идепкейлиг киржирин чедип алыры оларның чер-черде эрге-чагырга органнарының ажылын чедиишкинниг удуртурунуң чугула негелдези. Амгы үеде чоннуң төлээлекчилериниң эрге-хүлээлгелери улам улгаткан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң хүлээп алганы депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында хоойлу ниитилелдиң амыдыралынга оларның ролун бедиткен. Чоннуң чаагай чоруу дээш оларның улам чедиишкинниг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургуспушаан, бедик атка төлептиг болурун ол хоойлу депутат бүрүзүнден негеп турар.

Эрзинниң район болгаш көдээ Советтериниң депутаттарының хөй кезии — чоннуң идегелинге төлептиглер. Ооң чамдык чижээн маңаа чугаалап болур. «Мөрен» колхозтуң хойжузу, район Совединиң депутады М. Белчээниң дугайында чон чылыг сөстерни чугаалажып турар. Олар ону эки билир, хүндүлээр, янзы-бүрү айтырыглар талазы-биле үргүлчү сүмележирлер. Чоннуң негелде-херегледин хандырар дээш эвээш эвес ажылды ол кылган. Чижээ, № 1 хойжу бригада төвүнге чунар-бажыңны, кызыл-булуңну ажыглалга киирер дугайында соңгукчуларның чагыгларын күүседирин чоннуң киржилгези-биле депутат чедип алган. Эш Белчээ күш-ажылга база үлегерлиг. Беш чылдың шиитпирлиг чылында төрүүр чүс хойдан-на 100 хураганны камгалап алган.

Ол ышкаш район Совединиң депутады Алдын-оол Соянны ап көрээл. Ажыл-херекти удуртурунга инициативалыын көргүскен. Ол Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи. «Чаа-орук» колхозта № 1 хойжу бригаданы сес чыл ажыг үеде удуртуп келген. Ооң бригадазы беш чылдың үшкү чылының бирги — чартыында эки көргүзүглерлиг ажылдаан. Ынчангаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофэвилелдиң Хүндүлел бижиин база 600 рубльдиң шаңналын алган. Эш Соян бодунуң соңгукчулары-биле доктаамал ужуражып, лекцияларны, беседаларны кылып, Советтиң шиитпирлерин оларга таныштырып, ооң күүселдезин организастаарынга киржип турар. Депутат эрткен чайын бригаданың малчыннарын кыштаглаашкынга белеткелче эки организастаан. Ооң түңнелинде 930 хой кирер ниң, 400 хураган кирер бир кажааны ажыглалга киирген. Бригада 1973 чылда төрүүр чүс хойга онаалтыр 100 хураганны менди ап, бир хойдан-на 2,3 кг дүктү кыргаан.

Эрзин көдээ Совединиң депутады Мария Суван-оол бодунуң соңгукчуларынга хүндүткелдиг кижилерниң бирээзи. Соңгукчулары болгаш активчилер-биле ол үргүлчү ужуражып, оларга арга-сүмени, кадып, дузаны чедирип чоруур. Чижээ, Эрзин райпозунуң столовязының, аъш-чем магазиннериниң, хлеб бижырар чериниң четпес ажылының дугайында соңгукчулар хомудалдар киирген. Депутат аңаа үндезилеп, активке даянгаш ол коллективтерге хыналдаларны организастаан. Столоваяның ишти хирлиг, аяк-саваларны багай чуп турар. Ооң ажылдакчыларының талазындан чемненикчилерге каржы аажы-чаң көргүзе бээр таварылгалар бары шын болган. Магазиннерде хлебти садып турарын көөрге деңзилер чаңгыс аай эвес, аңгы-аңгы болган. Илерээн четпестерни эдер дугайында ол коллективтерниң ажылдакчыларынга депутат бодунуң арга-сүмелерин берген. Айыткан четпестерни амгы үеде чайладкан болуп турар.

Советтерниң ролюн бедидер, социалистиг демократияны улам ыңай хөгжүдер талазы-биле партияның угланыышкыны бүгү чуртта ышкаш бистиң районнуң Советтериниң идепкейин болгаш аалдар-хүндүзүн бедиткен. Ам район Совединиң чанында янзы-бүрү органнарда болгаш комиссияларда хөй-хөй активчилер ажылдап турар. Көдээ Советтерде безин депутаттарның 22 бөлүү бар. Чон ортузунга организакчы ажылды калбартып чорудар, тургустунуп кээп турар айтырыгларны оперативтиг болгаш ханызы-биле шиитпирлээр, Советтер-биле массаның харылзаазын улам быжыглаар арганы ол берип турар.

Депутат соңгукчуларның чагыгларын күүседиринче чонну организастаарынга болгаш ол чагыгларны бүдүрүлге, албан черлериниң, организацияларының боттандырарын контрольдаарынга киржир. чагыгларны амыдыралга боттандырарын чедип алыр хүлээлгелиг. Бо дугайын депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында хоойлуда айыткан.

Эрзинниң район болгаш көдээ Советтериниң депутаттарынга соңгукчулар элээн хөй чагыгларны бергеннер. Ооң иштинде Нарынга 240 олуттуг школа, чунар-бажың, Бай-Дагга 50 олуттуг ясли-сад тудар дугайында чагыгларны беш чылдың шиитпирлиг чылында күүсеткен. Эрзинде ясли-садты 20 чаштар немей турар кылдыр алгыткан.

Тоскү беш чыл планының сорулгаларын боттандырарынга районнуң чер-чер Советтери улуг салыышкынны киирерлер. Депутаттарның идепкейинден, оларның организакчы арга-мергежилинден бодунуң округунуң, районунуң амыдыралында чугула айтырыгларже оларның кайы хире ханы болгаш бүгү талалыг ханылап кирериниден бистиң улус ажыл-агыйывыстың ниити чедиишкиннери хамааржырын билир бис.

С. САДИ,
ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Совединиң күүскомунуң даргазы.

КОЛЛЕКТИВТИГ КИЖИЗИДИЛГЕ

Курскиниң химиктиг волокно комбинадының «Капрон» деп бүдүрүлгезинде парткомнуң хуралынга хөй кижи чыылган. Аңаа бүгү цехтерниң начальниктери, партия болгаш комсомол организацияларының секретарьлары, профэвилел комитеттериниң даргалары база аныяктарның кежээки школазының директору В. Н. Байков олурушкан. А школа диркторун мында бодунуң кижизи кылдыр көөр-дүр дээрзи чайгаар-ла билдинип турган. Ында кайгамчык чүве чок: № 12 кежээки школаның өөреникчилери колдуунда-ла «комбинат кижилери». А Владимир Николаевич ону чыл ажыг удуртуп турар.

Парткомга аныяк ажылчыннарның өөредилгезиниң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Чүге дээрге бо өөредилге чылы онзагай чыл: комбинаттан 400 хире кижи ортумак эртем дугайында аттестат алырының экзаменин дужаар, а оларның хөй нуруузу комбинаттың эң аныяк коллективи — «Капронда» ажылдап турар.

Комбинатта бо чылын школа доозар тос класстарның өөреникчилеринге өөредилге-консультация пунктузун организастаан. Администрация өөрениринге эптиг, эки дериттинген өрээлдерни үндүрүп берген. Өөреникчилер ниң бөлүкке үстүп алгаш, экзаменнерни аңгы-аңгы үелерде дужаар кылдыр өөредилге программазын таарыштырган. Ынчангаш экзамен үези план күүселдезинге шаптык катпас.

...Парткомнуң аажок улуг соңгаларының ындында ногаан хадыларлыг мөөрүкке хүрээлеткен бедик-бедик корпустар көстүп турар. Оортан химиктиг волокнонуң чээрби ажыг хевирлерин болгаш өске-даа продукцияларны янзы-бүрү 800 черлерже чорудуп турар. Комбинат — ёзулуг-ла амгы үениң техниказы-биле дериттинген, бедик культураның бүдүрүлгези. Ону чедиишкинниг башкарар төлээде, ажылчын кижиге чүгле тускай эртем эвес, харын бедик ниити билиглер херек.

Ынчангаш партком школаның ажылын доктаамал контрольдап келген. Чижээ, торгу аргыыр цехтиң ажылчыннарының кичээлдер үзүп турарын хуралга чугаалашкан. Өөредилге-консультация пунктузунуң эргелекчизи, литература башкызы А. П. Астапова цех начальниги А. Ф. Захарованы шүгүмчүлеп, ооң меңээ чүгле «план херек», өскезин школа бодаай аан деп турганын буруу шапкан.

Комбинатта ажылчын херээженнерниң чамдык онза байдалдарын база өөренип турар. Хөй-хөй аныяк кыстар комбинатка кожазында суурлардан келгилээн. Дыштанылга болгаш байырлал хүннеринде болганчок-ла чанып чорууптар. Оон ажылдаар ээлчээнге үзе тура четтигер болгаш школага кичээлдерин үзер ужурга таваржып тургулаан.

Ам оларга таарыжыр графикти тургускан, ону ёзугаар өөренип турарларның дыштаныр хүннери кичээл хүннери-биле каккылашпас.

— Өөредилгеге улустуң чедиишкиннерин чарыш түңнелиниң үезинде көрүп турар бис — деп, ВЛКСМ комитединиң секретары Г. Воронцов чугаалады. — Чижээлээрге, торгу кылыр үшкү ээлчег сентябрьда хамыктың дээрези болган болгаш бирги черни алыр хире турган. Ынчалза-даа ооң дараазында ээлчегни тиилекчи кылдыр санаан бис. Чүге дээрге ооң өөреникчилери кичээлдер үспейн, кызымак өөренип турар болган. Оон соонда үшкү ээлчегниң ниити хуралын чыгган. Өөредилгеге хирелиглерни аңаа ыяттырып, сургап шаг болганнар.

Цехтиң көскү черинде бүдүрүлге көргүзүглериниң таблицалары-биле кожалаштыр «Ажылчыннарның кичээлге барып болгаш өөренип турарының экранын» азып каан. Оон чанында «Школаның үнү» деп хана солун болгаш күш-ажылга база өөредилгеге тергиинернерниң чуруктары бар. А «күш-ажылдын болгаш өөредилгениң тергиини» деп атты комбинатка школаның саналы-биле тургускан. Ону ам дөртен аныяк ажылчыннарга тывыскан. Фотогалереяның эгезинде — цехке ниң чыл мурнунда келген Маша Кирсанованың чуруу бар. Ол кежээки школага өөренмишаан, күш-ажылдың мурнакчы аргаларын дүрген шиңгээдип алган болгаш ам комбинаттың эң эки ажылчыннарының бирээзи апарган.

Комбинаттың коллективи «Аныяк ажыл-ишчи бүрүзүнге — ортумак эртем» деп көрүлде-конкурска киржип турар. Ооң бирги кезээниң түңнелин ёзугаар областа конкурстуң оргкомитеди комбинатты болгаш № 12 школаны тиилекчилер кылдыр санаан.

А. ХАРИТАНОВСКИЙ,
(СЭТА-ның корр.).
КУРСК.

индустриалдыг-аграрлыг ажыл-агыйлыг күрүнелер болу берген.

Социалистиг нацияларның магалыг улуг депшилгезин республика бүрүзүнүң дуржулгазындан көргүзүп болур. Чижек кылдыр Ортаа Азияны ап көрээли. Ол дээрге хаанныг Россияның эң хожудаңгай национал кыдыг-кызыгаары турганы билдингир болгай. Совет эрге-чагырганың чылдарында Узбекистан, Таджикистан, Киргизия, Туркмения механизастаан улуг көдээ ажыл-агыйлыг, мурнакчы эртемниг болгаш культуралыг күштүг индустриалдыг күрүне кылдыр кончуг дүрген өзүп үнген. Ол республикаларның көдээ ажыл-агыйының техниктиг болгаш энергетиктиг чепсегленииишкини чүнүң-биле-даа деңнеттинмес кылдыр өзүп, сайзыраан.

Чижээлээрге, Узбекистанның үлетпүрү ам бүдүрүүшкүннүң чүс ажыг адырларлыг 1200 ажыг улуг бүдүрүлгелерлиг. Ооң продукциязын делегейниң 91 чуртунче үндүр садылап турар. Республикада хөй адырларлыг көдээ ажыл-агыйны база тургускан. Бөгүнгү Узбекистан — ак алдынның — хөвеңниң чурту, ССРЭ-де хөвең волокнозунуң ниити чыылдазының 70 ажыг хуузун ол берип турар.

ССРЭ-ниң экономиктиг өзүлдезиниң аажок улуг хемчээлдериниң болгаш аргаларының дугайын мындыг чүүлдер база чугаалап турар.

Чижээлээрге, чаңгыс 1970 чылдың безин капитал салыышкыннары 82 миллиард рубль болган болгаш дайын мурнундагы бүгү беш чылдарның капитал салыышкыннарын 1.7 катап ашкан. Тоскү беш чылда улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге 501 миллиард рубльди бээр, бо дээрге Совет эрге-чагырганың баштайгы 45 чылдарының дургузундагы капитал салыышкыннарының түңнүнден-даа ажып турар-дыр.

Экономиктиг болгаш социал-политиктиг чаартылгаларга үндезилээш, совет улустарның социалистиг утка-шынарлыг, национал хевирлиг культуразы магалыг хөгжээн. ССРЭ-ниң тургустунган хүнүнден бээр эрткен 51 чыл — ниитилел хөгжүлдезиниң төөгүзүнге улуг эвес хуусаа-дыр, ынчалза-даа Совет чуртка угаан-бодалдың чаартынарының, чаа кижини — коммунизмниң идепкейлиг тургузукчузун кижизидериниң херээнге аажок хөй чүүлдер боттанган. Революция мурнунда нацияларның болгаш биче-буурай улустарның хөй нуруузунуң ажылчы чоннары шуутла бижик-билиг чок чораан. Шеандакы хаанныг Россияның чонунуң 70 ажыг хуузу номчуп-даа, бижип-даа билбес турган, а Ортаа Азияның улустарының аразынга бижик билбестер — 99 хуу турган. Ынчангаш массалыы-биле бижик-билиг чок чорукту төөгүлүг кыска хуусаада узуткаар, акы-дуңма республикаларның бүгү улустарынга бүгү талалыг хөгжүлдениң дең аргалыг байдалдарын тургузуп бээр дээш кандыг улуг күжениишкиннерни үндүрбээн дээр! А ам бүгү хөй националдыг күрүнениң эрге-хемчээлинге аныяктарны бүгү-ниити ортумак өөредилгеже шилчидерин ССРЭ-де доозуп турар болгай.

Ортаа Азияның республика бүрүзүнде чоннуң 10 муң кижи санынга онаалтыр өөреникчилер саны Европаның капиталистиг бедик сайзыралдыг чурттарындаазындан безин дыка хөй. Чүгле Узбекистанда безин өөредилгениң янзы-бүрү хевирлеринде 4 миллион ажыг кижи хаара туттунган. Чоннуң 10 муң кижизинге онаалтыр студентилер санының талазы-биле Узбекистан Францияны 2 катап, Англияны болгаш Италияны — 2,5 катап, ГФР-ни — 3 ажыг катап ажып турар. 1970 чылдың төнчүзүнде республикага 25 муң эртем ажылдакчылары, оларның аразынга эртемнерниң 500 доктору, эртемнерниң 7 муң кандидады турган.

Акы-дуңма совет республикаларның чедип алган чедиишкиннери хамыктың мурнунда социализмниң чедиишкиннеринге, быжыг экономиктиг болгаш ниитилел-политиктиг фундаментиге, марксчи-ленинчи мурнакчы мировоззрениеге, бүгү нацияларның болгаш националдарның бузулбас найыралынга, дузалажылгазынга үндезилеттинген. Боттарының чечектелиишкини ССРЭ-ниң акы-дуңма улустарының чаңгыс аай болгаш хөй националдыг өг-бүлезинге харын чедип алдынар аргалыг болганын олар тодаргай билип турар.

Коммунистиг тургузуушкунга дем каткан ажыл-иш, социалистиг нацияларның бузулбас, үргүлчү өзүп турар социал-политиктиг болгаш идейлиг чаңгыс эви чоргаар, адыш совет улус дээр кижилерниң төөгүлүг чаа ниитилешкээнде принципиалдыг сиңниккен. Совет улус хөй националдыг болгаш чаңгыс эптиг. Совет кижи кайы-даа республикада чурттап турарындан хамаарылга чокка, ол дээрге хамыктың мурнунда Совет Эвилелиниң, чаңгыс аай социалистиг Төрээн чурттуң хамаатызы-дыр.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төлевилээни, тургузукчу аажок улуг ажыл-иштиң планнарын күүседир дээш дем каткан демиселге нацияларның акы-дуңма ёзузу болгаш дузалажылгазы, бүгү талалыг кады ажылдажылгазы быжыгып, хыналып, чаңгыс эптиг өг-бүле ёзузу онзагай күш-биле илергейлеттинип турар.

ССР Эвилелиниң 50 ажыг чыл догуннаашкыны — национал айтырыг талазы-биле марксчи-ленинчи өөредиг шылгалданы практикага тудуп эрткениниң, ленинчи национал политика тиилелгени чедип алганының маргыш чок бүзүредилгези-дир. Эрткен чартык чүс чылдың маадырлыг ажыл-ижиниң түңнелин үндүрбүшаан, бисте национал айтырыг долу, эчизинге чедир болгаш эглиш дивес кылдыр шиитпирлеттинген кылдыр чугаалап болурунуң бүгү барымдаалары бар дээрзин СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев ССР Эвилелиниң 50 чылынга тураскааткан байырлыг хуралга илеткелинге демдеглээн.

Национал айтырыгны шиитпирлээниниң, ССРЭ-ниң нацияларының болгаш биче-буурай улустарының аразынга акы-дуңма харылзааларны тургусканының совет дуржулгазын ам делегейде хүлээп көрген болгаш ылангыя социал депшилгениң болгаш национал чаартылганың оруунда туруп алган хөй-хөй улустар ол дуржулганы барымдаалап турар апарган.

Делегей харылзаазынга бистиң хөй националдыг улуг күрүневис улустарның дең эргезиниң ленинчи принципин шиитпирлиг камгалап, колониализмге, неоколониализмге болгаш кеш-сөөк ылгаар чорукка удур, империалистиг мөлчүүшкүннүң, социал болгаш национал дарлалдың бүгү хевирлеринге удур, бүгү улустарның найыралы болгаш сырый каттыжыышкыны, политика база экономика талазы-биле хамаарылгалыг чоруктан оларның бүрүн хосталгазы, оларның бүгү талалыг чечектелиишкини болгаш вас-кежии дээш шиитпирлиг туржуп турар.

МОСКВА БОЛГАШ МОСКВАЧЫЛАР ЧАА ЧЫЛ БҮДҮҮЗҮНДЕ

Чаа чылдың чоокшулап келгенин москвачыларның эскерип билип алырынга чүгле кыштың соогу четпейн турар. Эрткен улуг-хүнде найысылалга болгаш ооң чоок-кавызынга чаъс чаггаш. Ынчалзажок хоорайның муң-муң аныяк болгаш кырган кижилери Москва чоогунуң арга-арыгларынче лыжалап чорупкан. Синоптиктер чоокку хүннерде температура элээн чавызай бээрин аазавайн турар. Ынчалза-даа Соок-Ирейниң база Снегурочканың найысылалга чогуур үезинде моорлап келгеш, уругларга болгаш улуг кижилерге Чаа 1974 чылдың байырын чедиреринге агаарның соок эвес боор турары шаптык болбас дээрзинге москвачылар бүзүрээр.

Байырлалга белеткел үргүлчү-ле дыка хөй чымыштар болгаш сагыш-човаашкыннар-биле холбашкан болур. Бирээде, шивижигешти кайыын садып алырыл? Ону 170 ногаан базаарларның бирээзинден садып ап болур. Арга-арыгның чартык миллион ажыг ындыг чараш шеттерин Москва чоогунуң тускайлап тургускан ажыл-агыйлары найысылалга эккеп садар. Оларның эң-не улугларын, эң-не чараштарын Кремльдиң Съездилер ордузунга эккеп тургузуптар, аңаа уруглар байырлалынга барык-ла 130 муң хире школачылар келир.

Бичии чаш ажы-төлдер шуут-ла уруглар садтарынга байырлап эрттирерлер. Эрткен чыл-биле деңнээрге, Москвада ам 51 ындыг уруглар албан черлери немешкен. Ынчангаш олар ам 2127 апарган, ында 300 муң хире бичии москвачыларны кижизидип турар. Оларның кижи бүрүзүнге четчир белекти белеткээн. Оон аңгыда, профэвилел клубтарында болгаш культура ордуларында ёлкаларга барган уруглар 800 муң белектерни алыр.

Чаа чыл байырлалының белеткелинге уруглар шуут киришпейн турар деп чугаалап болбас. Олар ёлкалар каастап, ойнааректар кылып, шүлүктер болгаш ырлар өөренип турар. Ынчалзажок улуг кижилерниң ажылы оон-даа нарын. Олар боттарының күжү-биле белектер садар, чүгле белектер садар эвес, харын байырлал столунга делгээр продуктулар база садар болгай. Найысылалдың бүгү 1000 аъш-чем магазиннерниң бөгүн аажок күжениишкинниг ажылдап турарының ужуру ында.

Эрткен чыл-биле деңнээрге, ниитиниң 370 чемненилге албан черлери болгаш магазиннери немешкен. Ол чүгле москвачыларга эвес, харын найысылалдың аалчыларынга база таарымчалыг, Москвага аалчылар кезээде-ле эмгежок келир болгай. Үүрмектеп садар бараан саарылгазы Москвада ам беш хуу немей өскени база өөрүнчүг. Ам Москвага ай бүрүзүнде 1 миллиард ажыг рубльдиң үлетпүр болгаш аъш-чем барааннарын садып турар! Бараан саарылгазының ол хире улуг хемчээлин хүндүткеп көрбейн барып болбас. Ол хамыктың мурнунда садыгның өзүп турар аргаларының дугайын, харын-даа чурттакчы чоннуң бараан садып алыры улам көвүдеп турарының дугайын херечилеп турар.

Чамдык барааннарны садып алырын дарлалганы болгаш хоорай радиозун дамчыштыр калбаа-биле чарлап турары дыка таарымчалыг. Оларның арзында — байырлал столунга үргүлчү делгеттинер барааннарның бирээзи — быштак бар. Көдээ ажыл-агыйның дузазы-биле үлетпүр ону хүн бүрү хереглээр продукт болдурарын оралдажып турар. Быштак бүдүрериниң талазы-биле Совет Эвилели делегейде үшкү черни ээлеп турар. Чуртта ону ам 500 миллион тонна ажыгны бүдүрүп үндүрген. Маңаа холбаштыр 1913 чылда Россияга 7,8 муң тонна быштак бүдүргенин сактып көөрү солун. Амгы Москвага ол хире хемчээлдиг продукт үш айга безин четпес.

Садыг, ниити чемненилге, амыдырал хандырылга албан черлериниң четкилерин калбартырын москвачылар хоорайның тудуунуң, чаагайжыдылгазының улуг хемчээлдери болгаш бедик темпилери-биле холбаштырып турар. Бо сорулгаларга күрүне кончуг хөй акша-хөреңгилерни болгаш материалдыг курлавырларны үндүрүп келген. Чыл дургузунда хоорайга ниитизи-биле барык-ла 5,5 миллион квадрат метр шөлдүг чуртталга бажыңнарын туткан. Сөөлгү беш каът чуртталга бажыңының тудуу чоокта чаа эгелээн. Ол факт дыка кайгамчык. Ол ам Москвада чуртталга оранзуруун эң болбаазыраңгай төлевилелдер ёзугаар тудуп турарының дугайын херечилеп турар.

Тудугжуларның күш-ажылының ачызында ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның өг-бүлелери база заводтарның болгаш эртем-шинчилел төптериниң коллективтери чаа бажыңнарже кирип турар. Бо эртип турар чылдың дургузунда 1200 муң квадрат метр бүдүрүлге шөлүн ажыглалга кииргени. Ол болза найысылалдың үлетпүрү — ада-чурт индустриязының чоргааралы улам күштүг болгаш болбаазыраңгай апарганы олдур. Беш чылдың эгезинден бээр Москвага продукция бүдүрүлгези 19,5 хуу немей өскен. Ол база кайгамчык: бүгү немелде өзүлде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээнинин ачызында чедип алдынган.

Чаа чыл — хөглүг болгаш өөрүшкүлүг байырлал. Ону артистерниң киржилгези чокка демдеглеп эрттирип болбас. Бо талазы-биле москвачыларга элээн таарымчалыг болуп турар: оларның хоорайында совет уран чүүлдүң чаңчыл болган «Орус кыш» деп фестивалы эгелээн. Фестиваль концерттериниң чарлалдарын сураглыг күүседикчилерниң аттары каастай берген. Аныяк күүседикчилер-биле, ооң иштинде орус балеттиң чаа сылдызы Надежда Павлованың доозуп турары Пермьниң хореография училищезиниң сургуулдары-биле ужуражырын чон четтикпейн манап турар.

Москонцертте ам изиг түлүк үе. Профэвилелдериниң аныяктар балдарын эрттирип турар барык-ла 100 хире клубтары артистерниң оларга концерттиг аалдап келирин дилеп турар. Чаа чыл хүннеринде көргүзери-биле дөрт чүс хире «хөглүг» ленталар кинопрокатта шилип алдынган. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, бөгүн бүгү кижилерде сагыш човаашкыннар болгаш чымыштар эмгежок. Ынчалза-даа ол сагыш човаашкыннар таарымчалыг. Олар Чаа чыл байырлалы-биле холбашкан, ол байырлал даштын соок бар-даа, чок-даа болза, ыяап-ла эртер байырлал-дыр.

В. БЕЛЯЕВ.
(СЭТА).

Депутаттың соңгукчуларга отчёду

Кызылдың пассажирлер АТБ-зиниң клувунга транспорттуң № 6 соңгулда округунуң соңгукчулары РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады Кызылдың № 1 АТБ-зиниң чолаачызы **Виктор Николаевич Мякишев** болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң начальниги **Карасал Дамбаланович Будук-оол** олар-биле ужурашкан.

Депутат К. Д. Будук-оол чыылганнарга СЭКП ТК-ның декабрь (1973 ч.) Пленумунуң шиитпирлериниң база чоокта чаа болуп эрткен ССРЭ-ниң, РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Советтериниң сессияларынга чугаалашкан айтырыглар дугайын делгеренгей тайылбырлап берген.

Депутаттарга соңгукчуларның берип турган чагыгларын боттандырар талазы-биле кандыг хемчеглерни алганын депутат В. Н. Мякишев чугаалаан. Ылаңгыя дааранып комбинат тудар айтырыг шиитпирлеттинген, ол ажыглалда кирген, Кызыл—Абакан, Кызыл—Тээли арзында оруктарга чолаачыларның дыштаныр, чемненир черлерин немей тудар, оруктуң байдалын экижидер айтырыгже улуг кичээнгей салып, чогуур хемчеглер ап турарын ол айыткан.

Ужуражылга хуралынга санал берген соңгукчулар Коммунистиг партияның, Совет чазактың совет кижилерниң чаагай чоруу дээш ап турар хемчеглерин, иштики болгаш даштыкы политиказын доозу-биле деткип, республиканың транспортчулары тоску беш чылдың шиитпирлиг чылында бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, чүък болгаш пассажирлер сөөртүр чыл планын ажыр күүсеткенин чугаалап, депутаттарның ажыл-чорудулгазынга чүүлдүгзүнүп, чаа чагыгларны бергеннер.

Бистиң корр.

ТАЙГА-БИЛЕ ӨҢНҮКТЕШКЕН

Тожунуң кыры-биле ужуп эртип чыда тайганы сактырга ыыт-шимээн чок, шыпшың-на чүве дег сагындырар. Ол шынында ындыг эвес. Эзимде моторлар, балдылар даажы үзүксоксаал чок дыңналып, ырбанчыларның ажыл-херээн алгап турар. Тожу тайгазының ажыл-херээниң дугайын ол шимээн-дааш боду-ла херечилей бергензиг.

Тайга-биле кезээде өңнүктешкен кижилер Ырбанда хөй. Оларның бирээзинге хоочун ыяш ужурукчузу П. Е. Павловту хамаарыштырып болур. Ооң тайгага ыяш ужуруп эгелээнинден бээр ам таптыг-ла 16 чыл чедип турар. Петр Егорович ажылдай бергенде шалып тудунгуру дам баар, кедизин бодап, арга-арыгны ээзиг көөр. Турган ыяшты ужурарда кайы угже дүжер кылдыр кесе тааржырын, чанында шеттерни үревезин ыяап-ла бодап алыр.

— Ынчанмас аргажок, тайга база төнчү чок чүве эвес-ле болгай, ону өстүрер, улам байыдар херек!—деп ол чугаалаар. Ооң сес чыл удуртуп келген бригадазының кежигүннери шупту бригадириниң үлегерин эдерип чаңчыккан. Чаа чылды Павловтуң бригадазы шиитпирлиг чылдың планныг онаалдазын хуусаа бетинде ажыр күүседип, уткуп турар.

Ырбанның өске-даа ындыг мурнакчы бригадаларының дугайында шак-ла ынчаар чугаалап болур. Ооң тодаргай херечизи пландан ажыр белеткээн тудуг ыяжы ол. Мында чүгле ыяш белеткелчилериниң эрестиг күш-ажылы эвес, чолаачыларның база төлептиг үлүү кирген. Оларның бирээзиниң дугайында чугаалап көрээл.

«Бистиң хоочуннарывыстың бирээзи» деп Николай Бяковтуң дугайында өөрү чугаалаар. Бяков тайгадан ыяш сөөртүп 12 чыл ажылдап турар. Бо дээрге ийи чугула мергежилдиң кижизи. Чайын ол катер башкарып, ыяш салдадыр, а кыжын «ЗИЛ-131»-ге олурупкаш, тудуг ыяжын тайгадан дажыглаар.

Тайганың оруу ылаңгыя кыжын дуржулгалыг-даа чолаачыга ындыг белен эвес. А Николай Бяков бо ажылга ыяк мергежээн, бодунга бердинген планныг онаалдазын чүгле тергиин шынарлыг кылдыр күүседип, чаңчыккан. Чижээ, чыл планын ол 156 хуу чедирипкен. Бо одуруглар бижиттинип турда Николай ам база ынак тайгазының оруунда 1974 чыл үлүүнүң рейизин кылып чорупкан.

А. БАРМАШОВ.

Кижизидикчи салдарынга бүзүредивис

Чоокта чаа Москва чоогунда Коломнага чораaш, ол бурунгу хоорайның шаандагы болгаш амгы амыдыралы-биле таныштывыс. Бисти үдеп, хоорай-биле таныштырып чораан кижилерниң чугаазын дыңнап, ында төөгүнүң тураскаалдарын магадап, көрүп чоруурга, Коломнаның, ооң чурттакчыларының эрткен аар-берге, эрес-маадырлыг оруктары, бөгүнгү тургузукчу күш-ажылы каракка көстүп, олчаан чуруттунуп артып каар чорду.

Коломна хоорай Москва, Ока болгаш Коломенка хемнерниң чурумалдыг эриктеринде чапты берген. XIII-XV чүс чылдарда татар моолдарның халдаашкыннарын коломнажыларның чаңгыс эвес өйтүр шаап турганының. XVII чүс чылда Иван Болотниковка баштаткан тараачыннар шимчээшкининиң, 1905 чылдың революциязының база Улуг Октябрьның болуушкуннарының дугайын болгаш өске-даа алдарлыг чүүлдерни сагындырып келир төөгүнүң база архитектураның үнелиг тураскаалдары хоорайда хевээр кадагалаттынып арткан.

Ыяштан каастап кылган тудуглар, Коломнаның даш кремли, ийи революцияларга тураскааткан мемориалдыг парк, Ада-чурттуң дайынынга өлген маадырларның тураскаалдары кичээнгейни хаара тудуп келир.

Ленин, Октябрь революциязы, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнерлиг, Куйбышев аттыг заводтуң делгем залдарлыг, чырык чаагай музейинге бардывыс. Бүдүрүлгениң тургустунганындан эгелээш, ам үеде тепловоз тудуунуң улуг заводу болгуже төөгүзүн, ооң коллективиниң революсчу, лайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарын ол музейден билип алдывыс.

Бодунуң төрээн чериниң, хоорайының, бүдүрүлгезиниң эрткен оруун, алдарлыг чаңчылдарын мыйчаар чедингир, билдингир кылдыр тайылбырлаары, көргүзери чүгле келген кижилерге сонуурганчыг эвес, харын чоннуң ылаңгыя аныяк-өскенни кижизидеринге аажок улуг салдарлыын Коломнага чораaш көрүп, улам бүзүредивис.

М. ДЕЛЕГ.

Хөглүг дыштанылга-биле, уруглар

Республиканың школаларында кышкы дыштанылга эгелээн. Школачыларны библиотекалар, номчулга залдары, музейлер, кинотеатрлар, чыңгыулар, хаак оруктары манап турар. Оларга клубтарда, школаларда солун кежээлерни, маргылдааларны, ужуражылгаларны башкылар болгаш клуб ажылдакчылары эрттирип турар.

Республиканың бүгү школаларынга «Алдын шайба» клубтуң шаңналы дээш хоккейге, хаакка 4 хевириниң пионержи маргылдаалары эртер. Кызылдың школачылары Алдан-Маадырлар аттыг музейже, телевидение төвүнче, «Орбита» станциязынче типографияже болгаш өске-даа бүдүрүлгелерже экскурсиялап, А. Гайдарның 70 харлаанынга калбак номчулгаларны, конференцияларны эртирер. № 7 школаның өөреникчилери Хову-Аксынче, № 1 школаның өөреникчилери Чербиже, № 8 школаның—дилги фермазынче болгаш «Тайга» станциязынче үнүүшкүннерни кылыр.

Кышкы дыштанылгалар үезинде школачыларның республика масштабтыг спортчу маргылдаалары база болур. Гимнастика талазы-биле маргылдаага бо чылын 130 хире кижи киржир. Волейболга оолдарның болгаш уругларның 9-9 командалары маргыжар. «Ак терге» деп шыдыраа маргылдаазынга пионержилерниң 13 командазы киржир. Бо дыштанылгада онзагай чүве чүл дизе: бистиң республиканың школачы спортчулары улуг зона маргылдааларынга калбаа-биле киржир. Шыдыраа талазы-биле Улан-Удэге болур Сибирь болгаш Чөөн чүк зоназының школачылар маргылдаазынче 8 кижи составтыг чыынды команда аъттаныпкан. Оларның арзында ийиги разрядчылар Юрий Бурхинов (Кызыл), Толя Сат (Улуг-Хем), Аня Лесникова (Туран) команданың идегели боор турар. Томск хоорайга болур хаак маргылдаазынче Бай-Хаакта уругларның спортчу школазының 20 хаакчызы январь 3-те чоруптар. Кызылда уругларның спорт школазының гимнастикага 1-ги, 2-ги разрядтыг 17 кижи составтыг командазы Ангарск баар.

Өөредилге чылының бирги чартыы эрткени-биле холбаштыр кышкы дыштанылганың хүннерин хөглүг, солун организастаары школа коллективтериниң, культура, хөй-нийти органнарының хүлээлгези.

Чаа чылдың бүдүүзүнде чагган чаш хар. Чаштар ойнаар сессерликте мөңгүннелди. Шагаавыстың катгы-хөглүг байырлалы. Шак бо хүндем эгелээн дег дыңналып тур.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

Тыва АССР-ниң Күрүне шаңналының талазы-биле республика комиссиязында

Чечен чогаал, уран чүүл болгаш күүселде мергежилинге Күрүне шаңналдарының талазы-биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күрүне шаңналдарының республика Комиссиязының ээлчеглиг хуралы чоокта чаа эрткен.

1974 чылдың октябрьда Совет Эвилелиниң акы-дуңма хөй националдыг өг-бүлезинге Тываның эки тура-биле каттышканындан бээр 30 чыл болур байырлалын таварыштыр база хөй санныг авторларны болгаш күүседикчилерни хаара тудар сорулга-биле Комиссия дараазында шиитпирни хүлээп алган:

Чечен чогаал, уран чүүл болгаш күүселде мергежилиниң талазы-биле 1972 болгаш 1973 чылдарда Тыва АССР-ниң Күрүне шаңналдарын тыпсырын Совет Тываның 30 чылын байырлаар—1974 чылче шилчидер.

Чечен чогаал, уран чүүл болгаш күүселде мергежилиниң талазы-биле Тыва АССР-ниң Күрүне шаңналдарының лауреадының медалының эскизин Комиссияның хуралынга көргеш бадылаан.

СПОРТЧУ ЧЫЛДЫҢ ЛАУРЕАТТАРЫ

1973 чылдың эң тергиин совет спортчуларының даңзының бир дугаарында эжеш болуп алгаш конькиге чуңгулаарының делегейниң болгаш Европаның беш дапкыр чемпиону, олимпий оюннарының алдын медалының эдилекчизи Москваның студентизи 24 харлыг **Ирина Роднина** (ЦСКА) кирген. ССРЭ-ниң Спортчу журналистериниң федерациязының чаа чыл мурнунда чорутkan чаңчыл болган анкетазының түңнели ындыг болган.

Лауреаттарның арзында спортчу гимнастикага делегейниң болгаш Европаның тулган чемпиону **Людмила Турищева** («Динамо», Донда Ростов), диска октаарынга делегейниң рекордсмени **Фаина Мельник** («Спартак», Москва), уран гимнастикага делегейниң тулган чемпиону **Галина Шугурова** («Красное знамя» спортклуву, Омск), ядро идеринге делегейниң рекордсмени **Надежда Чижова** («Спартак», Ленинград), хоккейге ССРЭ-ниң шилиндек командазының халдакчызы, делегейниң болгаш Европаның чемпиону **Валерий Харламов** (ЦСКА), аар атлетикага делегей рекордсмени болгаш чемпиону **Павел Первушин** (Чепсектиг Күштер, Ленинград), хостуг болгаш самбо хүрештерге делегей чемпиону **Леван Тедиашвили** (Чепсектиг күштер, Тбилиси), спорттуң амгы үезиниң беш хевиринге делегей чемпиону **Павел Леднев** (Чепсектиг Күштер, Львов) болгаш шыдыраага делегей чемпиону атты чедип алыр деп турарларның бирээзи гроссмейстер **Анатолий Карпов** (Чепсектиг Күштер, Ленинград область) олар кирип турар.

Анкетаның айтырыгларын харыылаарынга төп, республика солуннарының, журналдарының, СЭТА-ның, ПМА, төп телевидение болгаш радионуң спортчу журналистери киришкен. Харыыларга ниитизи-биле 55 спортчуну адаан.

(СЭТА-ның корр.).

БҮДҮРҮЛГЕВИС УЛАМ КАЛБАРАР

Беш чылдың шиитпирлиг чылының төнүп турары бо хүннерде бистиң Тываның үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери чыл дургузунда кылган ажылдарын түңнеп, келир чылын боттандырар ажылдарының хемчээлин тодарадып ап турар.

Эртип турар чылда республиканың хоочун бүдүрүлгелериниң бирээзи—Кызылдың алгы заводунуң коллективи улуг күженишкинниг ажылдаан болгаш багай эвес түңнелдерни чедип алган. Ол дугайын дараазында көргүзүглерден көрүп болур. Чыл планын хуусаа бетинде—ноябрь 27-де бүрүн күүсеткенивисти Төрээн чуртка рапорттаан бис. Бедиткен социалистиг хүлээлгевисти ёзугаар пландан ажыр 95 муң рубльдиң продукциязын бүдүрдүвүс.

Эртем-техниканың чедиишкиннерин ажыглап, бүдүрүлге чорудулгазының технологиязын сайзыраңгайжыдып тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн доктаамал бедидип келгенинин база коллектив кежигүннериниң чогаадыкчы күш-ажылының ачызында бо чедиишкиннер чедип алдынган. Коллективтиң администрациязы, партия болгаш хөй-нийти организациялары беш чыл планының чылдар аайы-биле канчаар күүсеттинип орарын доктаамал кичээнгейге алган болгаш бүдүрүлгениң хожудап турар участоктарының ажылын экижидеринче ажылчыннарның күжүн мобилизастап келген.

Бистиң санаашкыннарывыстан алырга, беш чыл планы черле чогумчалыг күүсеттинип чоруп орар. Беш чылдың эрткен үш чылдарының дургузунда пландан ажыр 176 муң рубльдиң продукциязы бүдүрттүнген, ооң иштинде 8,2 муң эжеш кидис болгаш 45 муң эжеш хөм идиктерни садыг организацияларынче пландан ажыр чорутkan. Эрткен үш чылдарның дургузунда продукция бүдүрериниң ниити хемчээли 33,1 хуу өскен. Продукцияны бүдүрериниң өзүлдезин чүгле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң күзели-биле чедип алганывысты демдеглээри черле өөрүнчүг. Оон аңгыда бо чедиишкиннерни чедип алырывыска чаа техниканы ажыглалга кииргенивис улуг дузаны чедирген. Эрткен үениң дургузунда заводтуң цехтеринде 22 чаа деригни тургускан.

Тыва АССР-ниң чоокта чаа болуп эрткен сессиязынга республиканың экономиказының тус-тус адырларының беш чылдың тодарадыкчы чылы — 1974 чылдың күрүне планын бадылаан болгай. Ам эгелээр бо чылда бистиң заводувуска 72 муң хөм болгаш 69 муң кидис идиктерни бүдүрерин күрүне планында көрген. Ону күүседириниң бүгү арга курлавырларын дилеп тывар ужурлуг бис. Чүге дээрге бистиң заводувустуң чаа корпузун тудуп турар. Ынчангаш планны эрткен чылдындан бедик кылдыр планнаттынган көргүзүглерни эрги бүдүрүлге шөлдеринге ажылдап тургаш күүседир апаар бис.

1974 чылдың күрүне планын ажыр күүседир дээш иштики курлавырларның ажыглалын дилеп тыварынче кол кичээнгейни салыр апаар. Бо талазы-биле бисте чедир ажыглаттынмайн турар чүүлдер ам-даа хөй. Эрткен үш чылдарның дургузунда кол чиг-эттен болгаш материалдардан барык 38 муң рубльдн камнап алган болзувусса, янзы-бүрү будуктар болгаш химикаттар болгаш өске-даа артык кезектерден камналга алдынмаан. Келир чылын ол чүүлдерден биче эвес камналганы чедип алырын планнаан. Ону боттандырары ажылчын бүрүзүнүң чогаадыкчы чорууңдан, харыылап турар участогунга камналга чурумун шыңгы сагыырындан кол хамааржыр.

Өске коллективтерге бодаарга, чылдагаан чок черге ажыл хүнү үзери бисте эвээш. 1973 чылда коллективке ниитизи-биле чүгле 35 кижи-хүн прогул болган. Ынчаарга бюллетеньнер болгаш чөпшээрел ёзугаар 600 ажыг кижи-хүн чидириглиг болган бис. Бир эвес ол хүннерни долу ажыглаан болза ам-даа 20 муң ажыг рубльдиң продукциязын бүдүрүп болур турган. Чаа чылда ажыл шагының чидиририн узуткаарынче кичээнгейин күштелдирери черле чугула.

Г. САФИУЛИН,
заводтуң директору.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ КАЯА, ЧҮҮ БОЛУРУЛ?

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ

Чаа чыл бүдүүзүнүң хүнү. **Тываның хөгжүм-шии театрынга чаа чылдың бал-маскарады кежээ 21 шакта эгелээр.** «Энергетик» Культура бажыңынга база **бал-маскарад** болур. «Енисей» Культура бажыңынга **чаа чылдың карнавалы** кежээ 20 шакта эгелээр.

Паркта хаак баазазы, теннис, биллиярд залдары, «Тайга» станциязында хаак баазазы база ажылдаар.

ЯНВАРЬ 1-ДЕ

Геология экспедициязының Культура бажыңынга аныяк көрүкчүлер театрының «Хоралыг витамин» деп шии-тоолу 12 шакта эгелээр. «Энергетик» Культура бажыңынга аныяктарның дыштанылга кежээзи кежээ 20 шакта эгелээр. Ол хүн парктың ойнаар залдары ажылдаар. «Тайга» станциязында хаак баазазы база силерни чалап тур.

Январьның 2-ден 10-га чедир школачыларның чаа чыл ёлказы хөгжүм-шии театрынга эртер. «Хуулгаазын яблоктар» деп шиини уруглар сонуургап көөрлер.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАБЫ.

Телевидение

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ
МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы. 12.05—Медээлер. 12.10—Өңнүг телекөргүзүг. Уругларга **«Чаа чыл-биле, уруглар!»** Концерт. 12.40—**«Чурт чаа чыл бүдүүзүнде»**. 13.10—Өңнүг телекөргүзүг. **«Дони биле Миккиниң чаа ужуралдары»** деп уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 14.15—Өңнүг телекөргүзүг. **«Бажың халайтпа!»**. Мультфильм. 14.25—14.35—Чапсар. 14.35—**«Делегей панорамазы»**. 15.05—**«Аңгы-аңгы кижилер»** деп хөй сериалыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 4-кү эгези. 16.20—Венгр цыганнарның ырлары болгаш танцылары.

КЫЗЫЛДАН

16.50—**«Соок Ирей, Харжыгаш болгаш өскелер-даа»**. Чаа чылдың тайылбырлалы.

МОСКВАДАН

18.30 — Өңнүг телекөргүзүг. Пятницкий аттыг күрүнениң орус хорунуң улустуң хөгжүм херекселдериниң оркестриниң оюну. 19.15—Өңнүг телекөргүзүг. **«Чаа чылдың отчугажы»**. 20.20—20.30—Чапсар. 20.30—Өңнүг телекөргүзүг. **«Чаа чылдың отчугажы»**. 23.00—**«Үе»**. Информастыг программа. 23.30—Өңнүг телекөргүзүг. Мультконцерт.

КЫЗЫЛДАН

23.50—Чаа чылдың байыр чедиришкини.

МОСКВАДАН

00.10—Өңнүг телекөргүзүг. **«Кончуг хөглүг оран-делегейивис»** 01.40—Киноконцерт. 02.20—02.30—Чапсар. 02.30—Өңнүг телекөргүзүг. **«13 сандай»** деп хензиглерниң телетеатры. 03.40—Өңнүг телекөргүзүг. **«Мээң чуртум»**. Документалдыг телефильм. 03.50—04.05—Чаа чыл-биле, эштер! Совет улуска байыр чедиришкини.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

Кино

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Капитан Джек»** 10.00, 11.40, **«Булуттар ындында дээр»** 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Адыр, мана»** 8.50, **«Ура!» Дыштанылгавыс эгеледи»** 10.20, 11.50, 13.50, 15.20, **«Моортай истери»** 17.00, 18.50, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Мрамор бажың»** 11.00, 13.00, **«Билдинмес херээжен»** 15.00, 16.50, 18.45 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Иабичи»** 12.00, 13.30, **«Кара хаанның тывызы»** 15.00, 16.50, 18.40 (узаткаа) шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000 Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Пар. ана 2. Тираж 15.953 ЧАГЫГ № 296

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1). ТС—04580